

A-6681
K. M. Leimann.

Usundite warjuküljed
ja
Igawene
Tôde

I.
Loowwade.

Tallinnas, 1929.

A-6681

K. M. Leimann.

Usundite warjukütljed ja Dgawene Tõde

Inimsoo armastuse sädemed
ehk kolm testamenti loowa mõiste walgusel.

Soowaate äiksenooleb
häwitawate sõdade, looduse pimedate jõudude ja
rahwa mõistust uimastawate wahendite wastu.

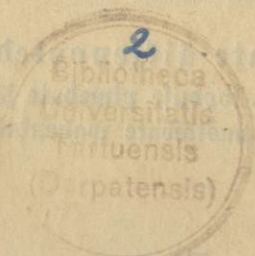
I.

Soowaade

1622H

Tallinnas, 1929.

Trükkoda „Rittrükk“ Tallinn, Rataskaewu 6 1929.

A-6681

155 290

Motto: Kui tõesti räägib igamees:
Igamehel ise Tõde,
Siis on Igawene Tõde
Üksainus fiiski kõigile. *)

Juhan Viiv.

Настоящее.

Нет, други, нет — так долгие жить
нельзя!
В унынии разврата и безделья . . .
С тоской в душе и холодом в крови,
Померкший взор лучей и солнца про-
сит,
Усталый дух алкает божества,
Но не прозреть нам к солнцу сквозь
тумана,
Но не найти нам Бога в дальней тьме:
Нас держит власть победного обмана,
Как узников в окопах и тюрьме.
Не веет в мир мечты живой дыханье,
Творящих сил изсякнула струя.

А. А. Голенищев-Кутузов.

Грядущее.

Придет пора — исчезнет злоба,
Одной ликующей семьей
Под знамя света и свободы
Стекутся мирные народы,
И над воскресшею землей
Утихнет гром борьбы кровавой
Угаснет пыл вражды вовек;
Иною доблестью и славой
Гордится будет человек
То будет доблесть дум великих,
То будет слава добрых дел.

С. Г. Фруг.

Блажен, кто Истину искал,
И тот, кто жизнь умен
Хоть раз коснуться Правды Вечной.

А. К. Толстой.

*) Esmene sõna ja faks wiimast rida — selle raamatu autori kirjand.

I. Loowwaade „Banna testamenti“.

Sisuford:

	lehel.
Motto	3
Kirjanik N. Kullerkupu saatesõna	5
Autori eessõna	7
Proloog: Inimese surmatund igaweste seaduste mõistel	15
I. Loowwaade „Banna testamenti“. Igawene seipikoda	29
Loodus inimese ees närtsumata iluga	33
Jumalate wäljaarenemine looduswägedest	34
Ufundite algus: preestrid, ohwrid ja templite ehitamine	35
Preestrite liitumine rahwajuhtidega	37
Jehoowa ufundi loomine Moosese kawade järele	38
Mooses õpetab Jehoowat	43
Rahwaste häwitamine	44
Israeli rahwas ja ta Jehoowa tolleaegsete paganrahwaste arwustustes	52
Moosese walitsenise süsteem	55
Epiloog	59

Erükitwigade õiendusjed.

Lehel. ja rida (alt üles)	Erükitud	Tuleb lugeda
7—26	loowwaade	loowaade
10—14	„Ametiühijuste“,	„Rahwuswaheliste ametiühijuste“,
22—20-21	asjaajajad	asjade ülesarmajad
41—21	(2 Moos. 1425)	(2 Moos. 14—25.)
50—20-22	sest wõimata on selle heldus naha alt ülesleida neid sihtjooni, kus algab jumalik ja kus lõpeb kuratlik tigidus.	sest wõimata on selle naha alt ülesleida neid sihtjooni, kus algab heldus ja kus lõpeb kuratlik tigidus.

Juhin tähelepanu R. M. Leimann'i uniwersaalsele teosele: „Ufundite warjufüljed ja Igawene Tõde“, mis on „sihitud sõdade, rewolutsioonide, rahwa mõistust uimastawate wahendite ja igasuguste häwitawate jõudude wastu ning lõpuks näitab uut teed inimkonna õnnele“. Selle juures olgu tähendatud, et autor ennustab ainult niisugust otsekohesest rewolutsiooni, mis „elu uueks loob, kõik inimesed wanglatest wabastaks ja sinna enam teisi asemele waewlema ei paigutaks“.

Autori waimu väljendus konstateerib weel ükskord seda asjaolu, et kirjaniidud kui uue loowa waimu kandjad peawad rahwale tihti omis teostes ütleva niisugust tõtt, mis ta ettekujutuse „pea peale pöörab“. Selle tõttu peawad nad ka walmis olema wastuwõtma põlgust ja tagakuusamist. Sest iga „prohwet“ ja „mõtte-tart“ omal ajal, niisama kirjaniid meie ajal, kes wälja tänawale astub, peab paratamatult rahwa närwide mööda lööma, eriti praegusel hetkel, kuna inimesed ilmasõja tagajärjel tooruse ja paksu egoismi naha all ainult igapäewase leiwa otkimistele ja rihastamistele on andunud ning ei mõtle enam noile ülemaile, paremaile ja ilusamaile elu kujundustele, milliste sünnitajateks ja edasikandjateks on edasitungiw inimsoo loow mõistus ja waim sõnas ning kirjjas.

Autor on kolmkümmendwiiis aastat oma teose kallal „mõelnud“ ja „kannatanud“ ja „selle aja sees seitsme aasta jooksul“ teose „kehastanud“.

Kui tõsiselt autor oma teosesse on süwenenud, seda näitawad ka tema artikkel — esimene ja wiimane — kus teeb katseid isegi surma ja elu probleeme „lahendada“, püüdes neis näidata „uut õnne teed igale inimesele elus ning surmas“.

Eriti terawalt astub autor wälja sõdade wägiwalla wastu ja paljastab ühtlasi rahwa jumalaid ning usundeid selles suunas, milles nad sõdade wägiwalda pooldawad ning oma warjufülgedega neid warjawad.

Sellepärast tuleks lugeda kuriteoks autori teguwiiisi, kui ta oma „waimu väljendused“ sõdade kaotamiste ja „rahu problee-

mide lahendamiste" suhtes hauda wiiks ja meile neid ei awaldaks, eriti käesolewal ärewal ajal, kus meie pea kõik ilmaõjast kannatada oleme saanud ja kus jällegi weel koledamaid sõdu ette valmistatakse.

Jään lootma, et R. Leimann'i teos „õiglast“ mõistmist ja hinnangut leiab, kuigi autoril ehk „ideelisi wastaseid“ leidub, mis osutub igatahes paratamatuks, sest et „ükski prohwet ei jole kuulus omal maal,“ nagu öeldakse, kuid tõde jääb tõeks — ja lõpude-lõputus wõidab ikkagi „waim ning loow mõistus“.

Richard Kullerkupp.

Eesõna.

Alguses oli Sõna ja selles Sõnas
peitus loowvägi. Aga inimesele on antud
mõtted loowate tegude ettevalmistajaks.

Esitletaw teos: „Ufundite warjuküljed ja Igawene Tõde“ (Elu üldwaade loowa mõiste walgusel) wõtab sifult waatlemise alla kolm testamenti: Wana, Uue ja Elu ehk Igawese testamendid loowa mõiste walgusel.

Sellest teosest woolawad wälja inimkonna armastuse sädemed loowaate terawate nooltena sõdade, werewalamiste ja rahwa mõistust uimastawate wahendite wastu. Ühe sõnaga: selles teoses on loowaate sifitud igasuguste häwitawate jõudude wastu selles weendumuses, et lõppude-lõpuks waim murrab wägiwalla ja inimsoo loow mõistus pääseb maailmas wõidule.

Loowaate elluwimise puhul muutub maatera pind igasuguste häwituste tallermaist õitsewaks aasaks ning naeratawa sõbra kujuks, mille peal kõigil inimestel hea elada.

Tihti on meie oma kui ka wäljamaa ajakirjanduses („Menschheit'is“ Hellmuth von Gerlach'i „Mõtteid Ida probleemist“) rõhutatud, et Eesti rahwas on rahuarmastaw rahwas. Ta on läbi ja läbi patfisiflik ja ihtab ainult igawesti kestwat rahu. Selle tõttu ehk leiab ka minu raamat, mille sifiks on aidata kaasa püstitada maaterale Kelloggi patti igawesena rahulipuna, lahket wastuwõttu kaasaegsete ja kaasmaalaste poolt.

Ürgu otsigu keegi sellest teosest ei kogemusi ega peensusi, ei õisi ega walminud wilja, mis nopitud teaduse haritud põldudelt, waid otsige mõtteid, mis kosmose masstaabis teaduse wiljakandwate põldude kõrwal soid, rabu, sõdda- ja ärasõtkutuid maid mõistuse adruga üleskännab ja sinna inimsoo armastuse, õnne, rahu ja rikkuse seemneid külwab. Mõtteid sellesse teosesse on nopitud mitte üksnes inimeste tegudest ja ajaloo raamatuisst, waid ka päikese kiirist, tähtede säralt, äikese noolte ja meteooride lennult, mere mühinast, metsjade kohinast, mäe künkailt, sügawaisst orgudest ja jõgede woolusdest. See ei ole mitte süstemaatiline ja akadeemiline teaduse ala, waid künklik ja waewaline uus loow ala. Teaduse kohus on seda kütismaad oma täpsuse, reaalsuse ja tehniliste saawutustega kultiveerida.

Autor ei ole teaduse alal teotfenud ja kirjanduse ilmas tuntud, waid ta on „lahtiste filmadega“ rahwamasfide keskcl üleswõrjunud ja järjekindla mõtlemise tagajärjel kümnete aastate wiimul elu ning ta tulemusi igaweste seaduste alusel tundma õppinud.

See teos on kirjutatud rahwamasfidele, tema parimatele tütardele ja poegadele.

Autor ei kasutanud muud midagi oma töö juures, kui loowa mõistuse walguse prismi, mis talle osutas, kui palju loowat elementi iga asi sisaldas ja mille abil ta kõikjal nägi ja kuulis, kuidas areneb ning kujuneb maailmas mahalõhkew töö.

Autor on kuulnud maast-madalast alates, kuidas kirjuis Jehoowat kiidetakse; ta on aegamööda jõudnud tööle lähemale ning weendunud, et see ülistus on wäär: Jehoowa ei ole mitte loow jõud, waid häwitawate jõudude ja wõimu kujundus, kes lasi tosinate kaupa terweid rahwaid ühes imewate lastega mahatappa, linnu põletada ning rahwa warandusi riisuda. Jehoowa ei ole kellegile head teinud: oma walitud rahwagi lasi ta ahelais Paabelisse wangi wiia ja hiljem ümberilma laiali pillata.

Seesama Jehoowa häwitaw käsi, sõjajumal, waldab maid ning rahwaid tänapäewani.

Sõjad saawad maapeal edasi kestma seni, kuni rahwas loobub palwetamistest ja kumrardamistest sõjajumalate — Jehoowa, Allahi ja nende prohwetide ees.

Sammub autor suwel kufagil wäljal ja näeb sõdureid manööwrit wõi õppust pidamas, siis mõtleb ta jälle: nende isad, emad ja naised — neist mõned koguni wanakesed — on maal wiimisel ponnitusel põllumajanduse alal loowat tööd tegemas, ent miljonid noored jõud kõikjal peawad tegutsema häwitawate sõdade tulemuste alal.

Autori kõrwa kostawad igalt poolt joodikute kisa, usuhullustajate hääled, sõjariistade kõlin ja rõhutute õhkamised. Autor näeb ja ta teab, kuidas rahwa mõistust igasuguste uimastawate lainetega (olgu nimetatud: wiin, usundid ja kirgede wõim) kõikjal wallutatakse, rõhutakse ja maha surutakse; ta ei saa siin waitida ning ükskõikselt jääda, waid tunneb wajadust niisuguse töö järele, mis oleks sihitud nende lainete wastu, wajadust ülesotsida ja sulguda neid allikaid, kust mainitud lained oma algatuse saanud.

Kristus ütles omal ajal: „Kes ei ole minu poolt, need on minu wastu.“ Sel põhimõttel jagab ka autor kogu elu, loodust,

rahwa jumalaid ja nende töid kahte üksteise wastasesse jõudude liiki, kus ühes liigis asub häwitaw ja teises — loow jõud.

Praegu püüwad suure ülekaaluga wõimul häwitawad jõud. Wastastinnas olewad loowad jõud on nii nõrgad, et nad ei jõua kufagil wõimule pääseda. Rahwas ainult walab filmapiisaraid ja kannatab õndselt igasuguste hädade all. Rahwa äraimastatud wormidesse tardunud mõistuses ei leidu magneedi-woolufid, ei päikese kiiri, mis elu häwituste wastu kutsuks esile loowa äikese-noole. Sest rahwa pähe ja werde on asetatud niisugune tunne, et Jumal saadab nuhtlusi inimestele nende pattude pärast: headele inimestele usu katsumiste otstarbel, aga kurjadele endi alistumise tõttu „kuradi wõimule, kellele maapeal on antud meelewõid“. Loowate jõudude wõimule pääsu takistab see asjaolu, et inimkonna sisemuses eneses on tegutsemas häwitawad jõud. Walitsused organiseeriwad järjekindlalt sõjawägesid, walmistawad relwu ning on walmis igal hetkel käsutama üht rahwast teist hävitama. Niikaua kui perekonnad, seltskonnad, parteid, klassid, rahwad ja riigid on üksteisega wõitlemas, riisus ja sõjajalal, seni inimkonnal ei õnnestu ka luua tõkkeid väliswaenlase — looduse pimedate jõudude wastu, millised jõud peawad lõpmatut rünnakut inimkonna peale küll maawärisemiste, weeputuste, küll tormide, küll põua ja igasuguste haiguste relwadega. Ainult siis, kui rahwaste ja riikide wahel raugewad sõjad ning häwitawad wõimud kokkuwarisewad, wõib kogu inimkond wõitlusele asuda suurema waenlase, s. o. looduse pimedate jõudude wastu, ja sellest aegjärgust algab peale inimkonna loow töö, mis tungib looduse saladustesse ja taewa ning maa wallutab.

Olen oma loowa ketta kestwate inimeste häwituste wastu weerema pannud, ja niikaua kui need häwingud meie elus ifka edasi kestawad, ma loodan ja usun kindlasti, et iga rahwa tütar ja poeg, mõtleja teadusmees, kirjanik, seltskonnategelane ja riigimees sümpatiseeruwad mu tööd ja kaugelki ei pillu kaitkaid mu weerema pandud ratta kodaraisse.

Autor hankis materjaale, mis käesolewas raamatus käsitletud juba 1893 a. saadik oma koguteosje: „Elu helid.“ Kui see 25 raamatuline koguteos ilma sõja paiku hukkus, hakkas autor omas waimus hoidunuid mõtteid uuesti korraldama 1921 aastal, millise tööga 1928 a. lõpule jõudis. Seega kestis raamatu kirjutamine seitse aastat, umbes 18.000 tundi. Raamat sisaldab endas 30 waatlust 1) Wanna, 2) Uude ja 3) Elu ehk Igawesse testamenti.

I. „Soowwaates Wanna testamenti“ wõtab autor hãrga otsekohe farwift finni ja nãitab: Waadake, kus on sõdade wedur, wãgivala alus ja usundite „moraali allikas“!

II. „Soowwaates Uude testamenti“ nãitab autor, et usundid seisawad hãwitawate wõimude kãjutuses ja ei saa saawutada maailmas oma parimate tahete juures niikaua mingisuguseid moraalseid tagajãrgi, kuni rahwaste ja riikide wahel sõjad ning werewalamised edasi kestawad.

III. „Soowwaates Elu ehk Igawesse testamenti“ wõtab autor waatlemise alla kãesolewa elu sihtjooi, kus juures püüab selgitada, kuidas on wõimalik lõppu teha maailmasõdadele ja uut ühist wãerinda luua looduse pimedate jõudude wastu. Lõpuks kannab ette Rahwaste Terwendamise Liidu 7 kawa, kus autor niisama selgitab, kuidas igas rahwuses wõib tekkida loowa wõimu organiseerimise ja parema olukorra saawutamise otstarbel Rahwa Terwendamise Liit.

Igas hinges ja rahwuses pesitsewale iga wesele tungile — terweneda ja tãiussele jõuda! tahab autor oma tööga tõuget anda ja sãdet wifata, alates oma isikust peale, nii et see leiaks head pinda ning lõõks lõõksle selle tungi suuremate rahwahulkade juures. Mida rohkem neid tõukeid igalt ilmakaarelt, seda rutem jõuawad rahwaste elulaewukesed werewalamiste ja sõdade lainelt rahuranna kaldale, kus nãeme juba loowa mõistuse kodu kaswamas. Rahurannalt on tõusmas inimsoo Soow Mõistus. Selles mõistuses leegitsawad tulekeeled on juba lõõksle lõõnud ning paistawad rahwaste elu koidikul 6 kiirelise tulesambana s. o. „Rahwasteliidu“, „Tõõliste internatsionaalide“, „Ametiühijuste“, „Patfistide rahumanifestide“, „Sõjariistade mahapanemise konwrentside“ ja „Kelloggi pakti“ kujundustes. Siia ferfib weel möõdapãäsematuna 7-es tulesammas, s. o., „Rahwaste Terwendamise Liit“, kes selle kodu tippu püstitab üleilmilise rahulipu, mida pãike ise oma wãrwidega maalinud ja inimkonnale wikerkaares rahu embleemina on ilmutanud.

Lõpuks tahab autor oma lugejate siidamele panna jãrgmist:

Meie ei ole tulnud siia ilma mitte üksnes sõõma, jooma, end riietuma ja pilwelõhkujaid ehitama, waid ka kaasa aitama rahwa elukãiku hãwingule wiiwailt radadelt loowatele teedele õmberjuhtima.

Soowail teil pole enam kellegil waja karta — ei sõdu, ei nãlga, ei ahelaid, ei wangimaju ega teisi wapustusi. Sest inimese

hing on nii õrn, elastiline ja tundelik, et ta ainult siis võib täielikku rahu ja õnne maitsta, kui tal oma tulewiku eest pole kartust.

Ja seda tööd parima tulewiku eest meie ei pea püüdma teiste kaela weeretada, waid peame igauks ise katsuma seda oma jõudu mööda teha. Peame külwama head seemet selle usu ja lootusega, et kui mitte meie ise, siis ometi tulewad põlwed lõigaku ning maitstu seda wilja. Püüdes teisi õnnelikuks teha, olete õnnelik ka ise. Uga teisi õnnetuks tehes muutub inimene ise kuradiks.

Seda tööd waja teha eriti meie päewil.

1) Runa rahwaste majanduslik elu, eriti peale sõda, näitab languse tendentsi.

2) Runa möödunud ilma sõja wapustustest hoolimata ilma riigid walmistuwad desarmeerimise küsimuse lahendamise asemel (Kelloggi pakti põhjal) üksteise wõidu weel suuremale wapustuste tulemustele niisuguste relwadega, (mürkgaas, õhulaewastid jne.) mis sõdade lahtipuhkemisel tabawad mitte üksnes kangelasi wäliinil, waid ka lahingliini seljataga lapsi, naisi, kogu töötawat rahwast ja majandust.

3) Runa rahwa jumalate jonnakuse allikast üleswõrsunud usundite juhid on niisama jonnakad kui waenulikud üksteise wastu. Tihti peletawad nad omawaheliste näaklemiste ja riidlemistega rahwa kirikust hoopis eemale. Ise nad tegutsewad ühe ja selle sama jumaluse lipu all, kuid siiski üks ei luba teisele oma kirikus seda jumalust rahwale lewitada.

Näiteks peawad Cestis Ewangeeliumi Lutheruse protestantlise kiriku juhid tihti rahwale jumalateenistust tantsusaalides, sest et neid kõrwuti ja tühjalt seiswatesse Lutheruse kirikutesse sisse ei lasta.

Räesolewadi kirikute mahutusruumid jääwad järkjärgult tühjemaiks; kuid sellepeale waatamata ja rahwa raske majanduse oluforrast hoolimata ehitatakse ilka uusi kirikuid juure.

Rahuminekud protestantliku ja teiste Lutheruse kirikute wahel Cestis on ilma ühegi wäärtusliku tähtsuseta, millega tahetakse ainult lammaste wärawal asuwat tiigi wett liikuma panna ning hingi sisse wedada. Põhimõttelikult ei eraldu eessammuw protestantlik kirik millegagi wälja teistest kirikuteist. Sest protestantlik kirik, niisama nagu teisedki, möödudes oma suuremaist ülesannetest elus, on wajunud tühjadesse maistesse pähkletoore sarnastesse asjadesse. Näiteks selle kiriku juht uurib ja tõendab, et ariganenud konsistoriumi koosseis piiskop Ruff'ega eesotjas, kes

teda on hukkamõistnud, ei wasta enam uute seaduste alustele. Aga selle juures ei wõidelda ega heidelda Jakobi sarnaselt Jumalaga, ei uurita taewalike asju ning ei otsita seda tõtt, kas wastab pimedail kaskaegadel kirikufogude poolt kokkuseatud kolmainuse Jumala koosseis Jehoowaga eesotsas igaweste seaduste loowaille alustele ja meie aja wooludele. Sellase taewaliku koosseisu autoriteedi peale toetades on maised wõimud miljonite kaupa inimesi häwitanud, hukkamõistnud ning põletanud. Selles ülitähtsas küsimuses on ka protestantlikule edasitungiwale waimule piirid kindlaks määratud ja ta on siin Jehoowa nimme niisama äratardunud, nagu teisedki kirikud Lutheri nimme, kust enam edasi ei pääse.

Siiski wõime protestantliku kiriku peale rohkem loota kui ühegi teise kiriku peale, sest ta on juba „neitsi“ Marjast, liha ülestõusmisest ja ühest „allegoorilisest kuradist“ jagu saanud, ehk saab aegamööda ka Jehoowast jagu . . .

Igasugused usulised lahthelid ja sallimatus üksteise vastu waimulikude seas loob head alust igasugust liiki palwewendadele, äratajatele, usuhullustajatele ja jumalajõnaga kauplejatele. Nende kaudu lewinewad rahwa mõistust pimestawad lained linnas ja maal igase majja, külla ja tallu. Siin wõiwad usumäratsejad wabalt tegutseda, nende tegewust ei piira ükski seaduse paragrahw, sest nad aitawad kõige paremini kaasa rahwast musta teha sees hoida, rahwast, kelle turjal wõiksid pesitseda igasugused parasitid nende enestega eesotsas. Nende kahjulikku tegewust rahwa kallal faitstakse kõikjal meie aja kirjatundjate ja wariseeride poolt südametunnistuse puutumatusse ettekäändel.

See asjaolu ähwardab kogu rahwa elu usundite õitseaga tagasi upitada, s. o. ristiusu kottpimedasse kaskaega, mil niisama nagu nüüdki peale kirikute iga liiki Jeesuse seltsid tegutsesid ja millist tegewust ajalugu häbipitsariga märgib, wõttes arwse „Jeesuslaste“ demoraliseeriwat mõju seltskonna kaswatusse juhtes.

4) Inimesel ei ole õnnestunud veel tänapäewani maapinda Põhjanabaga eesotsas wallutada. Põhjanabale õnnestus küll hiljuti pilduda Rooma paawsti riste, nagu seda Nobile ekspeditioon tegi. See asjaolu näitab, kui wähe inimkond kaskajast on edasi nihkunud, kui meie ajal leidub veel haritlasi, kes tehniliste abinõude asemel sõidawad paawsti troonilt päritud raudristidega loodust uurima ja wallutama, nagu muiste „kuradi vastu“ asuti wõitlusse.

5) Alkoholi kohitewad lained on juba meie elu alusmüüre kõigutanud ja ähwardawad lähemas tulewikus neid hoopis ümber lükata, kui wastawaid abinõusid tarwitusele ei wõeta. Wiina- ja õllewabrikud neelawad enesesse ilmlõpmata toiduainete tagawaraksid, walmistades neist rahwale müürki, mida nagu külluse sarwest külwatakse üleilma rahwaste seffa. Kõrtsid, restoraanid, söögimajad salaurkad ja wõõrastemajad riigi monopooliga eesotsas kauplewad ööd kui päewad ja pigistawad töötawast rahwamasfideest wae-waga teenitud raha kuni wiimase sendini wälja, kuna sel hetkel paljud nende perekonnad nälgiwad ja kogu rahwas majandusliste raskuste all äärmiselt kannatab. Ei leidu ühtegi maja ega hurtfikut ei linnas ega maal, kuhu need mõistust uimastawad wood ei tungiks, saates siin ja seal inimesi wiltsusse, tehes kogu perekondi, lapsi ja naisi õnnetuks.

Niisuguse hädaohu peale ei peaks walitsused mitte ükskõikset waatama ning pealegi riigi suuremaid sisetulekuid rahwa mõistust uimastawast allikast sissekaspeerima.

6) Ilmariigid oma relwade ja sõjawägedega on walmis kas wõi maatera orbiidist wälja lööma, ta pinda lõhki kiskuma, merefid ja jõgesid teistele alustele ülewiima, kui seda nõuab soodsam pealetungimise tarwe, et aga wõiks rohkem üksteist häwitada ja oma sarnaseid wendrahwaid tappa.

Uga kui looduse pimedad jõud maawärisemiste, tuldpurstawate mägede, weeputuste, wihmade, rahede, äikeste ja põudade kaudu tungiwad rahwale kallale, talle alalõpmata kahjusid sünnitades, siis waatawad hambuni relwastatud riigid oma 7-me miljoni-lise sõjawäega saamatult ja erapooletult pealt, käsi Pilatuse kombel puhtaks pestes ja öeldes: „Meie ei ole süüdi rahwa õnnetustes, meil pole siin midagi teha, siin toimib häwingut meie truu liitlane wägew Jehoowa ise, keda kirik meile jumalaks on kuulutanud.“

7) Rahwa kangemad pojad seisawad kõikjal relwade all. Neid jõude ja relwu kasutatakse ainult inimesoo häwitamiseks. Selle tõttu seisawad ka lõpmatud laaned, sood, rabad, liiwakõrbed, neitsilikud metsad ja wee-alad tänapäewani kasutamata, puhkawad igawest und ning ootawad asjata looduse kuningat, kes neid käte pealepanefuga wõtaks waewaks äratada õitsewale elule.

Znimmõistust tuleb päikesega wõrrelda. Niisama kui päike oma lewadise säruga kõikjal elu õitsele kutsub, niisama peab ka mõistus loowatele saawutustele olema juhitud.

Inimese tuitaw süda on — Bahemere ja Golfströmi kujundus miniatüüris. Niisama kui mainitud wee-alade soojad woolud sünnitawad omas ümbruses kosutawat ilmastikku fogu aasta läbi, niisama peab ka süda oma sooja-were woolusdega wäljendama kaaselanikkudele fogu eluaja häid wahendeid, tundeid ja mõtteid, kus juures ta ei tohi kunagi kurjuse ehk külmuise kraadidele langetada, mis teda warsti kiwistab ning toorust paneb wäljendama.

Niifugusel madalal metfikuse astmel algawadki wägiwalla teod, kui isa, poja, mehe, naise, Jaani, Suhani — niisama ka fogu rahwaste, klasside ja riikide — wahel tekkivad lõpmatud jonnakused, riidud, löömingud, wõitlused, lõhkumised, üksteise mahamurdumised, werewalamised rewolutsioonid ja sõjad.

Ilmasõjad on inimese südame pehmest loomulikust orbiidist wälja löönud, kust ta, sattudes oma wendi tapma, paratamatult on kurjuse tardunud.

Sahame inimsüdanant jälle soojaks ning pehmeks teha, siis peame tooruse ning wägiwalla allikad sulguma, seepeale waatamata, kas nad jumalate wõi inimeste poolt on awatud. Suudame seda esiti teha igauks oma isiku juures, siis on tulewaile põlwele õnne, rahu ja loomingu tähised kindlustatud.

R. M. Leimann.

22. detsembril 1928 a.

Balti puuwilla Manufaktuur
Tallinnas.

Proloog.

Inimese surmatund igaweste seaduste mõistel.

(Surma-probleemi lahendamise katse.)

Uus jumalus on lõffele löömas inimsoos, kelle oja meie igaiks omas mõistuses kanname.

Jumal kasterikkal suwehommikul annab tõusew päike nõidusliku imeläike ükssikutele kastewee tilkadele. Ta paneb sädemetena särama rohu niidul ja wiljapead põllul.

Üks rahwapõlw igawiku eluratta keerus sarnaneb ka rohule ning wiljapõlbudele väljal — olles walmimas lõikusele.

Uga kogu rahwaste ja ükssikute inimeste sära ning läige on Maailmade Looja loow säde, mis iga inimese peaaju tüwes peitseb, nagu tuli tuha all. See säde ei ole midagi muud, kui üks osafene Maailmade Looja mõistusest, mis me pähe on paigutatud. Nõnda kui päike oma kuju edasi annab miniatüüris kummelitele ja päikeselilledele, niisama annab ka päikesest heledam Loow Mõistus oma kuju sädemeina inimese mõistusele edasi.

Iga ükssik inimene kannab miniatüüris maailmade ehk kosmose kuju ning kujutab endas ühte osafest inimsoos, niisama nagu weetilgakene meres.

Sellele Maailmade Looja esindajale inimsoo seas, sellele wäikesele osakesele igaihe inimese mõistuses — sellele ilusale lõkendawale loowale sädemele rahwaste mõistuses on autor oma teose pühendanud, millise töö weduriks on olnud kuum armastus oma rahwa ja kogu inimsoo wastu. Selle töö juures on autor mitukümmend uneta ööd weetnud ja kuulnud, kuidas süda rinnus rõõmuhoos oma rahwale tuitas. See teos püüab näidata, et meie elus wäljakujunenud rahwaste jumalate ja Maailmade Looja mõistete wahel ei ole midagi ühist, et need kaks asja ei sarnane üksteisele, sest üks neist on häwitaw ja teine loow wõim. Nad on selles teoses üksteisega wastastikku wõrdlusele wõetud, kumb neist lõpuks wõidule pääseb, see on, mu lugupeetud kuulajad-lugejad, teie igaihe enda otsustada.

Kui see teos juudab mõtlewate hullkade mõistuses peitumat ilusat loowat jädet lõffele lüüa, siis ei ole autori waew mitte asjata olnud.

Üksik inimene ja kogu inimsugu jänunewad õnne järele — parema tulewiku poole; üks rahwapõlw weereb teisele järele, aga rahwa hinges pesitsewad iparemad püüded jääwad tänapäewani elluwimata.

Kui meil õnnestuks maakeral kõiki surnuaedu ühte paika koon-
dada ja sinna Pariisi Eiffeli torni kõrgune mälestusammus ehi-
tada, siis sünniks sellele sambale järgmine lihtne pealkiri, nagu
neid leidub kõikjal kalmistuil:

„Kõik, kes hing'wad surmaunes
Waikest muldse woodi sees,
Olid enne mitmes mures,
Mitmes ristas filmawees.“

Kas ka meie aja rahwapõlw tahab niisama oma elu käigul
lasta korduda: waewleda elus — ristide all ja surmas leida oma
wiimast puhkepaita — risti all?

Kas niisama, kui Mooses kõrbes tulist madu on ülendanud,
tahame ka meie kõik mures ja filmawees eluristide piinade all,
waadates ainult püstitatud risti sümboolile, terweks saada? Kus
juures ei mõeldagi maailma kannatusi ja wiletusi mõislikkude
abinõudega kõrwaldada.

Meie ei tohi enam seda endile lubada!

Meie ei pea — kõik, kes meie oleme wastutusrikkal riigielu
juhtival kohal, põllul kündes, wabrikus treipingil ja masina juures
töötades, kantseleis wahkirju kofkuseades, kooli-elu juhatahes, selts-
konnategelased, teadlased, kirjanikud, ametnikud, õppiw noorsugu,
käfutajad ja käjualused, — meie ei pea oma mõistuse jügamamaid
arusaamisi ja eluga rahulolematusi endaga ühes hauda wiima,
waid peame püüdma neid ilmutada, omi muljeid awalbada ja
elu warjukülgi paljastada, pahandagu selle üle meri wõi maa.
Iga inimene peab oma seisukohalt mesilase sarnaselt tooma inim-
konna ühiskondliku loowa töö sihtidele üks tilk mett, siis ehk muu-
tub peagi sool — mõru elumere wesi — magusamaks.

Meie kõik kokku peame püüdma saada parema elu ülesehi-
tamise, rahwa elu terwendamise, löödud haawade parandamise
ja ühiselu wiletusete ning ristide kõrwaldamise jõuks. Meie ei tohi
panna rahwaelu paranduse lootusi rahwaste jumalate ning walit-
juse peale, sest ühelgi rahwal pole tänapäewani õnnestanud endile

paremaid jumalaid ning walitsusi luua, kui see rahwas ise on. Niikaua kuni riikide wahel häwitawad sõjad edasi kestawad, seni lähed ka tarwis häwitawaid sõjajumalaid ja prohweteid: Jehoo-wat, Allahi, Muhameti, Mooset jne. Sõuawad rahwad edasi kõrgema arenemise poole, siis muutuwad juba niisugused jumalad allegoorilisteks fujudeks.

Meie peame kõik anduma inimsoo suure loowa waimu otsimisele, mis iga inimese mõistuses awaldub. Kelle mõistuses see Maailmade Looja loow säde on lõffele lõõnud, see on saawutanud muinasjutulise Jaani õõl õitjewa sõnjala-õiekese, see on jõõdnud igawikust hoowawa eluwee allika juure, tundes end waimuna ja saades maailmas inimsoo wõe, puhtuse, armastuse ning aktiwsuse kandjaks. Põlkases pimeduses, ilma päikesepaiste lootusetä elus, wiletsuses, hädas ja ristide surwe all lõffele lõõnud säde paistab su mõistuses nagu kauge äike, hele meteor ja tulešammas koidikul — ühe täiuse elušihi tundena ja püüdena teiši õnnelikuks teha Maailmade Looja eestuju järele, kes ilma ühegi omakasu püüdena inimsoole on kasutada annud ilusa maakera ühes soojendawa päikese ja kosutawa õhuga. Selle lõffele lõõnud sädeme wäärtuse wastu on kõik maailma egoistlikud püüded ja saawutusjed koi, rooste, pühkmed ning tolm.

Rahwaste walitsused, mis on rajatud demokraatlikule alusele, ei keela kunagi oma kodanikkudele sellesse süsteemlikku ellu ärakwinenud wormidesse puudutada ei kirjase ega sõnas, ei keela puudutada seda elu, mis ei seisä kooskõlas igaweste seadustega. Niisama ei keeldu paljastada sõdade iseloomu ja neid kiriklikke „tõdesid“, millised on inimkonna hirmu, häwituste ning õnnetuste radadele juhtinud, s. o. elu tagurpidi walerõõbastele kõiama pannud, kus rahwast tabawad häwitused, kannatusjed ning walud. Ükski rahwa luust ja lihast wäljafaswanud walitus ei tee tafistusi rahwa elu inetute allikate paljastusteks, seda enam, kui ühtlasi õjutatakse wõimalusi niisugustele alustele, mis igaweste seadustega kooskõlastatud ja mille sihiks maapeal pärema olukorra loomine ning ilusama elu püstitamine.

Alga neis riikides, kus ei lubata ühiskonna kiwinenud worme ja korda puudutada ning walitsused raudnaeltega, nagu kotta küüntega rahwast koos hoiawad, seal ei wõi loota — ei rahwa elu paranemisele ega arengut, seda enam weel, kui need naelad wõimufandjates isikutes ära roostetawad. Need isikud ühes kirikuga finnitawad, et mõistus ei wõi olla elu juhtija ja sellega on nad

juba loobunud mõistusest ning end lahti öelnud tarkusest, mille tõttu nad ei oska rahwa weerawat eluratast õigetesje rööbastesje juhtida.

Ühets täiuslikumaks ja ilusamaks elu püstitamise eeltööks oleks surmahirmu ära kaotamine inimkonnas; sest meie kuuleme igapäew wanade ja noorte suust, et üks kardab ühte asja ja teine teist, aga kõik kokku kardawad surma. Selle hirmu mõjul paljud koostawad juba enne surma omad käed, nagu orjad hirmul isanda ees, warisewad kokku ja muutuwad suurematele elu ülesannetele wõimetuteks. Niisugune hirm meie weres ei ole muud midagi kui usundite ja orja-aja pärandus, kuna ühed walitsetid teisi hirmu ning walu kaudu. Meie tahte jõud, mis mõistuse juures tegew, peab meid sundima sellest pärandusest loobuma, seda enam, et niisugune hirm meie weres takistab meid lähemalt tutwuda elu wiimase waatuslega ja ei luba täielikult kogeda ning maitseada igawiku ülemineku ilusat külge. Sest see hirm weres sünnitab segadust inimese südames, kusjuures tihti juba enne surma halwaw mõistuse ning keele, kuna selle hirmu äraoleku puhul pea igawesed seadused on selle eest hoolitsenud, et lahkumise momendil surija ei tunne enam ühtegi walu ega piina, ta jääb nagu magama ühes südamelööfide waitimisega ehk masina pearatta seisumajäämisega. Nii siis, surmahirm ei ole muud midagi, kui hirm elu eest, hirm olemasolemise eest. Aga kes on läbiimbunud tõega, et surm on elu, need waatawad surma peale kui elu edasiarendamise operatsiooni astme peale — ühest wormist teise, täiuse poole.

Surma kohta on olemas kaks tõde:

- 1) Elu on surm ja
- 2) Surm on elu.

Esimest tõde wõime nagu käega katsuda, sest meie näeme ja teame kõik, et surm waritseb meid igal sammul, et paljud meie sugulastest, tuttawatest ja armsamatest, kes siin ilmas elasid, surmale on silitunud. See weel enam tõendab seda tõde, s. o. et kogu maa-fera siin päikese all näib meile kui üks suur surnuaed; kõik mis temast üles kerfub: metsad, linnad, loomad ja inimesed, warisewad jälle mõne aja pärast kokku, muutuwad tuhaks ning tolmuks ja langewad sinna samale pinnale, kust nad on wõrsunud. Meie elame möödumate warjude keskel, kõigil asjadel, kuhu meie silm ita ulatab, on olnud algus, järjelikult peab neil olema ka lõpp. Ainult kolm asja on igawesed: walitsetawad jõud kosmoses, aeg ja

juhtiw mõistus, wiimast nimetame meie Maailmade Loojaks. Neil kolmel asjal ei ole olnud algust ja ei saa olema ka lõppu.

Meie igaihe elu siin ilmas ripub juufsekarwa otsas; meie ei tea seda tundi, millal see juufsekarw katkeb ja rippuw surma-mõõk meie südame tuikamise seisma paneb. . .

Seites pilku sellele elule meie näeme ja teame, et maapeal weedetakse ja kasutatakse seda elu: inimsöö armastuse aates, kunstis, luules, kirjanduslistes töis, truus sõpruses, ööpiku laulu, metsa kohina ja mere mühina kuulatamises, uhtuses, toreduses, rikkuses, wiina- ja õlleklaaside taga wiibimistes, millede põhja upub inimesi rohkem kui merre; waewalises wanaduses, õitsewas rõõmsas mureta nooruses, õrnsoo mõnustustes, mida otsitakse halli wanaduseni Weenuse nooruse, iluduse ja armastuse templis; sõdades ja häwitawais töis, rahwaste walitsemistes, linnade, majade ja wabrikute ehitamistes, wõitluses wiletsuse ja waesusega ning waewas ja palehigis omale igapäewast leiba teenides.

Rõigil neil asjadel, millest koosneb elu, seisab üks ja seesama pitsar: elu on surm.

Teisest tõest: surm on elu.

Ufundid on sija maailma loonud suure hirmu-tondi. Ufundid ei eita seda tõde, waid otseskohe kinnitawad, et surm on elu, aga seda elu nad jagawad kahte liiki: need, kes siin maailmas lapsiku meele ning mõistusega elawad, niiwäga targad ja sellesinatse maailma uurijad ei ole waid enam-wähem rumalamad — neile lubawad ufundid elu jätkamist peale surma paradüüsis. Ka teistele, kes ufundite juhtnöõride järele ei käi, lubatakse peale surma elu anda, aga juba walupaigas. Sellega on ufundid suurt surma akti ärafasutanud inimkonna taltfutamiseks siin maises ilmas. Surm on elu, ütleme ka meie, aga meie ei taha seda tõde mitte hirmu-tondina ilmutada, waid tahame seda igaweste seaduste alustel selgitada ja ühes sellega näidata, kui suurt hädaohtu see tõde inimese hinges sünnitab ta wiimsel hingetõmbel, kui meie seda tõde ufundite mõiste alustel omaks wõtame.

Selle selgitamise otstarbel peame meie kõige esiteks igaiüks omale surmatunni pilti kujutlema.

Suurem osa inimesi lamab surmatunnil haigewoodis, kus nad juba instinktiwselt ette aimawad, et lahkimise tund ligi; nende peaaegu tüwes asuw mõistuse keskkoht ehk tsentrum, mida teadus nimetab: „Talamus optikus“, on nõrgestatud, kuna närwid ja tema temperament wiimsse wõimaluseni on ülesäritatud;

neile tuleb meele kõik hirmutaw õpetus, mis juba maast-madalast, enne wanemate poolt, pärast kirikutes ja koolides, on pähe tuubitud ja mille järele ootab patuseid peale surma põrgu igawese waluga, kus on waid „hulumine ja hammaste kiristamine“.

Restajal pooldasid maapealsed wõimud kirikuga eesotsjas oma seadustest üleastujatele walusaimat tule surma. Seda tulega karistust kuulutab ka tänapäewani kirik hingedele põrgus tema poolt loodud rahwaste jumalate nimel. Hingede walwur — kirik kujutab igawesi seadusi rahwale ette inimeste poolt loodud maapealse korra sarnasena: nagu siin maapeal ei saada läbi ilma wangifodadeta ja poomisteta, nõnda ei wõi ka tulewases ilmas läbi saada ilma põrguta ja kuraditeta. Jumalad, kuradid ja põrgu, see on too nõiduslik wiul, millel kirik poognaga inglite keelel tõmbab, kutsudes sealt wälja hingedele „paradiisi helisid“.

Patuses hinges läheb surmatunnil (kes wõib sel tunnil öelda, et ta ilma patuta on, kuna apostel Paulus ise kurtis, et tema sees ei olewat midagi head) lahti hirmu-põrgu. Niisuguses äärmises seisukorras nad tõesti näewad oma lihaste filmadega sarwikuid, nagu kurateid piltidel maalitakse. Iga kord kui inimene äärmiselt erutatud ja raskete waimliste põrutuste, närwilikkuse wõi teiste ergukawa wigade mõju all kannatab ehk walget palawikku põeb, ilmuwad tema filmade ette igasugused wiirastused. Kõige neilt inimestelt, kes eetrit, oopiumi, kofaiini ja rohket arwul alkoholi tarwitawad, nad teawad teile jutustada, et nad nende abinõude mõjul tontlikke kujusid ilmfi näewad. Siin ei ole tegemist ei waimudega ega tontidega, waid teadusmeeste uurimiste järele tekkiwad need pettekujud esile meie oma filmis, ilma et wälispidised asjad siin mingit osa etendaks. Aga süiski, kui surijal tema nõrtuses, walus ja ärituses niisugused pildid ja wiirastused waimu-filma ette ilmuwad, ehk kui ta „kurat“ näeb, siis saab ta sellest nähtusest nõnda aru, et „kurat“ on tema hinge tulnud põrgusse wiima, mille tõttu ta suure ehmatusega hinge heidab ning ta palgele hirmu-pitsar langeb.

Siit näeme meie, et isegi suurimaid wapustusi sünnitawad usundid inimestele nende surmatunnil oma kuradite ja põrgu hirmuga tõepoolest ei anna wõimalust rahulikult elada, magada ega surra.

Siljuti jutustas mulle keegi tuttaw, et „kurat“ ajanud teda unes kolmeharulise hargiga taga, millisest wiirastusest ärgates ta wärisenud nagu haawa leht. Mõne aja pärast ütles mulle see sama tuttaw, et ta sai kuradile jälgile, kes temale luupainajana

unes peale tiffus; ta ei olnud keegi muu, kui tema hea sõber, kes teda salajas urgitses ja oma tige-äraandlikku iseloomu maskeerida ostas.

Tahame inimeste hingi elus ja surmas waewast päästa, siis peame usulifud wäljendused põrgu ja kuradi olemasollu maapealt ära pühkima.

Protestantlik kirik Cestis kuulutas juba Harjumäel 6.VII. 26 a. usundi põrgu, kuradi, püha neitsi, paradiisi aia ja liha ülestõusmise wäärseks. Niisama kuulutas hiljuti põrgu olematuks Inglise kirik. Need olid esimesed helgiheited, mis sihitud pimestawast kiriku wahitornist rahwamasfidesse.

Mis siis surm tõelikult on, et teda nii wäga kardetakse?

Surm ei ole midagi muud, kui kohtamine igawese möödapääsemata seadusega. Nende seaduste järele peab igal nähtusel, millel on olnud algus, ka olema lõpp. Kui inimene ilmale tuleb, siis on ta juba surmale mõistetud; iga indiwiduaalne elu baseerub surma alusel. Tähtsaim ja parim päew inimese elus, weel parem sündimise päewast, on surma päew, mil ta waewalifist elust siin päikese all igawiku sihile saabub.

See kindel teadmine, et elu lõpeb surmaga, õpetab meid oma lühifist elu armastama ja kalliks pidama; ilma selle teadmiseta wõime meie selles muutlikus elus ära tüdineda. Elu on re is surma poole ja surm on igawese seaduse möödupuu, mida meil ei ole õigus ise enese kallal tarwitada, kes meie siin üirikest aega elame, s. o. üheainsa hetke, igawese ajaga wõrreldes. Niikaua kui igaweste seadustega käima pandud masin meie rinnus — süda — liigub, peame oma elu armastama ja kalliks pidama.

Surma ei tule karta ka tulewase elu ennustuste pärast.

Selle hea ehk kurja eest, mis inimene elus teinud, saab ta karistuse ehk autasu osalifeks juba siin maapeal, kas ausamba püstitamise, juudase surma, ehk ühiskonna nuhtlusseaduse läbi. Kui seda tihti ei sünni, siis annab see tunnistust sellest, et rahwaste elu siin maapeal ei ole weel korraldatud. Seft sageli jäetakse rahwa sõprade tegewus tähelepanuta ja karistused roimade eest rahwa wastu jumala ja kuradi tasuda. Tulewases ilmas ei nuhelda meid enam maapealsete tegude eest, seft seal ei küsita meie käest, mis usku sina oled olnud, kuidas palunud ja ei pöördta tähelepanu sellele, kas ja roomates ehk lennates oled oma elu weetnud. Minult ühte asja pannakse tähele, kuidas sina oled tasutanud

Maailmade Looja igawest mõistust, millest sinule ka üks osakene oli antud. Kui sa selle talendi sarnase mõistuse sädeme oled nagu tige ja laisk sulane mahamatnud ning tuha alla jät nud ja ei ole seda püüdnud omas mõistuses õhutada lõkkele, mis walgustaks ümbruskonda, ehk oled hoopis Suure Looja Waimu wastaselt häwitamistõis tegutsenud, — siis on tõsi, et niisugustel hingedel ei ole midagi ühist Maailmade Loojaga ja nad päriwad ühe osa lojustega, nagu seda Roguja raamat meile jutustab: „Mis inimeste lastele juhtub, see juhtub ka lojustele ja neile juhtub ühesugune asi, kui üks sureb nõnda sureb ka teine ja ühesugune waim on kõigil, ja inimesel ei ole ülemat asja kui lojustel, nemad lähewad ühte paika“.

Aga sellele mõttetarkusele on üks küsimus juure lisatud: „Kes tunneb inimestelaste waimu ära, mis läheb ülespidi ja weiste waimu, mis alaspidi läheb maa alla?“

Seda esitatud mõttetarkust ei saa eitada ka usundid, sest ta on Piiblis must walgel trükitud. Selle järele ei ole ühtegi wahet lojuste ega inimeste wahel, nad lähewad ühte paika ja see maalune paik ei ole midagi muud, kui jäljeta kadumine igawikku. Kui usundite mõiste järele mitte siinse maailma asjaajajad ja targad, waid enam rumalad ja waimust waesed paradüüsi päriwad, siis oleks suur ülekohus ka lojuseid sellest kohast eemaldada, kelle waimu ja surma tunnistab Roguja raamat Piiblis inimestega ühesarnaselt.

Niisugune mõttetarkus, mille järele surm ei ole elu, waid surm on surm igawikus, ei lahenda weel surma probleemi. See ei ole surma-probleemi lahendamine, waid buddistide Nirwana õhutamine, mida meie lahujatele haua juures soowime: „Singa rahus!“

Surma-probleemi lahendamiseks ei pruugi meil usundite ega inimeste, niisama ka inimeste poolt kokkuseatud raamatute — Piibliga alates — poole pöörata; niisama ei pruugi astuda Moosese poolt sünnitatud taewa pimestawa musta pilwe alla, kus asuwad rahwa jumalad, waid peame ühel ilusal kuwalgel õõl minema üles mägedele ja seal filmad taewa poole üles tõstma ning kosmose Piiblise waatama, kuidas selles raamatus mitte inimkättega külwatud tulised tähed põlewad. Nende tuludest sõras, kosmose piiramata päikese-süsteemide harmoonias, hakkame meie taipama Suure Meistri loowat tööd; siis lööb ka tema loow säde meie mõistuses lõkkele. Kui meile paljugi, mis meie sin oma filmaga

näeme, arusaamatuks jääb, siis ometi ei tohi meil tekkida arusaamatust ja kahte arvamist, nimelt et seda lõpmatut päikese-süsteemide harmoonilist liikumist kosmose piiramata ruumides on korraldanud vaid üks — Suur Meister. Meie ei tea, millest see meister koosneb kas ta on kolmik, kolleegiumi, ühiku inimese või mõne teise olendi, kujuline. Üks asi on meile aga selge, et sel meistril on suur mõistus. Ta on piiramata maailmade algus. Ta on ka meie enestesse paigutanud niisuguse masina, mis wahetpidamata 70—80 aastat töötab, s. o. ta on meisse asetanud südame, niisugust masinat pole veel muud maailma meistrid suutnud järele teha. Kui meie korjaks kogu iga rahwa kirjanduse tähestikud — alfabeidid — ning hakkaks neid ilma mõistufeta palja füüsilise käega laiali loopima, siis ei tuleks niisugusest loopimisest välja ainustki mõtet, lauset ega salmi. Niisama oleks sündinud kosmose tähestikuga, kui nad oleksid ilma ruumidesse laialipillatud ilma mõistufeta, füüsilise jõuga, seal ei oleks siis wõinud walitseda mingit täpset kooskõla ega harmooniat. Seda mõistlikku walitsewat korda aimame eriti maakera liikumisest ümber päikese: ta liigub juba tuhandeid aastaid minutilise täpsusega. Kui kaugel asetseb inimene veel niisugusest loowast mõistufest aimame sellest, et tal ei õnnestu oma wäikest taskukella ühe aastagi kestel täpselt käima panna.

Rõike seda filmas pidades ei saa meie teistmoodi seda meistrit endile kujutleda, kui *S u r e n a L o o w m õ i s t u s e o l e m u s e n a*. Üks osakene sellest Suurest Loowast Mõistufest on esitatud ka meie igapähe mõistufes, nii et me selle Suure Meistri loowast tõist aru saaksime.

Uga see loow säde meie mõistufes on nagu tuli tuha alla mahamaetud: kiwinenud eluwormide usundite, ühefülgsete õpetuste, omakas-püüdmiste ja uimastawate wahendite surwede alla. Olgu wahete tähendatud, et pea iga taimetene tuleb maa seesst välja kottukeeratud ümbrikus; päikese soojal paistel lõõb ta lahti omad pungad ning wõrjub välja ümbrikust kas walminenud wilja- ehk õitsehtes. Loow säde meie mõistufes ei saa nimetatud surwede ja elu kiwinenud wormide alt lõkkele liüta ei maises elus ega surmatunnil, niisama nagu ülal mainitud taimetene ei saaks oma pungi päikese poole üleskirutada siis, kui ta peale kiwi oleks weeretatud.

Ilma selle sädeme walgujeta jääb inime oma palja mõistufega lapsikaks ning sarnaneb lojustele: ta ehitab linnu, külafid ja wiinamägesid, aga pärast lõhub neid maha sõdadega, ta sünnitab häwitamisi ja werewalamisi, tal ei ole elu arenemise painduwust,

ta ei lase järjekorraliselt elu edasi täiuse poole nihkuda, waid laseb teda ühel kohal wormidesse ära kiwineda; ent hiljem hakkab neid worme ise arenemise nimel suurtükidega lõhkuma, nagu seda prantslased hiljuti tegid Samaskuses, kus usuõpetuse väljatõrjumise tõttu koolidest kohalik rahwas mäsku tõstis. Seesama lugu sündis ka Afganistaanis, kus papid rahwa mäskule äsfitasid funinga wastu, kes katsus rahwaste elu looride ummikuiult wabastada.

Niipea kui Maailmade Looja loow säde inimese mõistuses lööb lõffele, tunneb ta end loowana waimuna, tungib looduse saladustesse ja wallutab maa, leiab abinõusid looduse wägede wõitmiseks ja oskab neid ärafasutada harmooniliseks koostöötamiseks maatera ümbruses, niisama kui see sünnib maatera kaugusteski. Ta ei hakkaks lõhkuma, waid siin maa peal ilusat elu püstitama, milleks ongi nimelt Maailmade Looja meile oma loowa sädeme kinkinud. Lõppude-lõpuks ta saaks aru elu suurusest mitte üksnes maise elu ja surma piirides waid ka — igawikus.

Niisugune arusaamine elust eraldab inimest lojustest ja tema arenenud ning lõffele löönud mõistuse säde, peale ihu kofkuwarisemist, lendab üles waimuna oma kodumaale — Maailmade Looja igawese mõistuse poole, selle Suure Loowa Waimu poole, kellel ei ole olnud algust ja ei saa ka olema lõppu. Kristuse parema elu loow waim lendas Kolgata ristisambalt otsekohe Suure Loowa Waimu poole; ta waim ei wõinud ühes ihuga surra ja mulda asetuda, ei wõinud hauast üles tõusta; ja kui meile süiski seda tänapäewani kuulutatakse, siis on see niisugune asi, mis ei seisa kooskõlas igaweste seadustega, mille järele igal nähtusel on algus ja lõpp. Rõdunewal lihal ei ole ilma alguseta ja lõputa Suure Loowa Waimuga midagi ühist.

Ruigi meie igawhe füüfiline laewutene üksford igawiku sadamasse jõuab, jääb seal laewa forjus surma warju kaitse alla, aga laewa kapten — juhtiw mõistus — astub edasi Igawese Mõistuse piirkonna rannale, kus ta saab uued ülesanded tegutsemiseks kosmose igawesti purjetawal laewal. Ratsionaalne mõistus, s. o. puhaskõne mõistus, waba igasugustest usundite köidikutest ja kiriku äraiganenud wormidest, ei sisalda eneses surma.

Teistmoodi ei wõikski see asi olla, sest inimese hing, mis loowana waimuna awaldub, ei wõi kunagi ja kusagil minna kaduma ega surra, sest ta on üks osakene Maailmade Looja Waimust, millised osakesed taimkestena on inimsoosse külwatud maa-

ilma elu täiendamise, korraldamise ja juhtimise tarbeks nende lõhkele puhkemise puhul. Wastasel korral tähendaksid niisugused lõhkele puhkenud Suure Loowa Waimu osakeste kokkuwarisemised ühes ihuga Maailmade Looja mõistuse kahanemist ja loowate tööde jõudude wähenemist kosmoses.

Millist osa niisugused hinged — loowa waimu sädemed — igaweses elus mängiwad, see seisab saladuse warju all, millesse ei ole inim mõistusel antud tungida ja furnuist ka ei ole keegi tagasi tulnud meile seda jutustama. Üks asi on kindel, nimelt et Maailmade Looja on annud inimesoole maailma elu korraldamiseks ühe osa oma loowast mõistusest, ja igauks, kes selle loowa mõistuse sädemega on Suure Meistri tööle siin maapeal kaasa aidanud, wõib õnnelikult ja rahuga lahkuda igawikku ning ühtlasi julge olla, et tema loowale waimule leidub wastaw koht ka igawikus, kus ta oma tööd wõib jätkata, muide waid sel tingimusel, kui see loowa waimu osakene maies elus tema mõistuses lõhkele on lõdunud. Selles mõistuses asubki niisugune suremata waim, mis eraldub Roguja mõiste järele weiste waimust ja läheb ülespidi, aga mitte ühes lojustega allapidi maa alla, s. o. jäljeta kadumisele. Ärge laste endid keegi eksitada: ihu kokkuwarisemisega jäljetult, s. o. Nirwanana, kaob iga inimese indiwiduaalne mõistlik elu igawikus, kelle mõistuses tema elupäewil Suure Loowa Waimu osakene pole lõhkele puhkenud, sest tema olemasolu peale füüsilise surma ei jää midagi üle, mis kõlbaks igawikule. Ta oli siin maapeal ainult elu üleandmise tallermaaks neile, kelle mõistuses see loow säde wast üksford ärkwele tõuseb. Kiriku poolt on õhutatud rahwa hinge: usk, lootus ja hirm inimeste eneste poolt moodustatud rahwa jumalatesse ja kuradite wõimu, milliseid ei olegi olemas. Niisama ei saa inimese waimu peale surma ei paradiisi ega põrgu paigutada, kui inimene ise oma elupäewil omas mõistuses selle igawiku loowwaimu eo on kasutamata jätnud ning seda kosmose juhtiwa mõistuse poolt külwatud iwakest kaljusarnase südame pinna alla matnud ja elu kiwinenud wormide alla weeretanud loowmõiste wastaste häwitawate tegudega.

Sellepärast waid igapäewases edasipüüdmisses üles Suure Loowa Waimu poole, lähenedes talle oma mõistusega, jõuame sinna õnnelikku surma-piirkonda, kust see Loowwaim ise tõmbab meie hinge maapealt üles igawikku, nagu raadio-aparaat õhust helistid. Maailmade Looja — see on walguskiirte lainete väljasaatejaam, ja meie igauks wastuwõtte-aparaadid. Reed lained andu-

wad meile edasi päikese kiirte, mere mühina, metsa kohina, sinawa taewa ja tähtede sära kaudu, ning helisewad kogu eluaja meie hinges. Niisama andub ka meie poolt nende lainete kaudu iga waimu väljendus siit maapealt töötawate südamelöökidega edasi kogu elu festel Suurele Loowwaimule, kelle ligidusele meie hing ihtab. Meie wiimne hingetõmmegi registreeritakse eelpool nimetatud walguskiirte jaamas, millise jaama lainete kaudu ka meie hing surmatunnil igawikule üle antakse ja Suure Loowwaimu poole sel määral tõmmatakse, kui palju selles hinges loowat elementi sisaldub.

Nende Loowwaimu osade arendamine peale surma kaldub Maailma Looja wõimu piirkonda, olles äramärgitud igaweste seadustega juba maailmade algusest peale. Selle tõttu kõik tööd tulewiku elu kujutamise suhtes — mille pärast inimlapsed usundite saawutusel selles lühikeses elus ühest põlwest teise waewa näewad ja pead murravad — ei ole midagi muud, kui tühi töö, waimu närimine ja tuule tallamine.

Tänapäewani miljonilised inimmasside hulgad kõikjal kirikutes, palwemajades ja wendade kogudustes — filmawees, põwili ja kummuli maas kiskendawad inimestelt loodud jumalate poole oma piisikese hinge saatuse pärast tulewikus. Kui need hulgad selle waewlemise asemel oleksid pühendanud oma kuuma hinge usulise tungi Suure Loowa Waimu osakeste otsimistele igauks omas mõistuses ja sealt teda leides oleksid õhutanud lõffele parema elu loowas sibiis ühiskonnale, siis oleks kindlustatud iseendaft nende hingede saatust ka tulewikus.

Uskuda tulewiku ellu wõib ainult see, kelle mõistus läbi ümbritsewa elukoore on tunginud kosmose elu igawestesse sihtidesse.

Mõttetark ütleb, et parem põlw on neil, kes ei ole weel ilmale sündinud, sest nad ei ole seda paha tööd näinud, mis siin päikese all tehakse. Wiist sellepärast sünnibki inimene nutuga ilmale, et ta wastu iseenele tahet paremast põlwest peab asuma pahemasse, kust ta ei leia pääseteed igawikku muidu, kui surma kaudu.

Sellepeale waatamata, et iga inimene iga päewaga, kas tahes wõi tahtmata rühib surma poole, ei taha siiski paljud surma peale mõteldagi, — niisugused elawad hetkeile, aga mitte igawikule, kuna meie elu peakski olema ilusa surma wastu walmistamine, mille puhul meie waim igawikule saab üle antud.

Kes tahawad ilusa surma osaliseks saada, need peawad juba oma elupäewil surmas igawest elu nägema ja surma rahuliku meelega wastu wõtma, nagu magusat und peale päewast wäsimust. Nagu musta pilwe alt wabanenud loojenew päike heidab oma wiimast läiget ümbrusele, nõnda peab ka inimene wabanema maa-pealse elu eelõhtul muredest ning koormast ja naeratusjega igawitu sülle langema.

Kui inimesed meie sündimise puhul õnnest naersid, kuna meie nuttime, siis elagem seda lühikesi elu nõnda, et inimesed meie surma puhul omakord nutaksid ja meid taga leinaksid.

Uga meie ise selge mõistuse juures, elust arusaawa ja õnnest naeratawa pilguga wõiks rõõmuga

o m a s w a i m u s

siit surmahädaohu all kannatawast maailmast

s i n n a l e n n a t a, k u s e l u i g a w e n e.

Elagem seda elu, igawest elu otsides ja otsigem igawest elu teespidi

o m a s m õ i s t u s e s,

elades siin seda lühikest elu.

I. Loomwaade „Wanna testamenti“

1. Igawene sepikoda.

Kes meie seast on wiibinud sepikodades ja töötubades, need on näinud, kuidas seal rauda taotakse ja kuidas selle juures tulised raua sädemed igale poole laiali lendawad.

Kui meie filmad taewa poole tõstame, eriti augusti kuul, siis näeme ka seal sedasama tööd, kuidas pea iga wiie minuti järele lendawad ja kaowad taewaruumidesse igale poole walusad sädemed. Seal ülal on ka sepikojad, kus taewakehasid taotakse, wananenuid ja jahtunuid päikeseid noorendatakse ja elustatakse.

See töö sünnib kosmoses walitsewate jõudude sunnil — udufogude ja taewakehade kofkupõrgete tõttu, sellast suurt tööd siit liiwaterakese pealt meie harilikud inimesed aimame waid langewate tähtede ehk lendawate meteoride kaudu.

Peale lendawate meteoride ilmuwad aegajalt meie filmapiiridesse sabatähed, mis mõne aja jooksul jälle taewaruumidesse ära kaowad.

Astronoomia ei tea meile seletada, kust tulewad ja kuhu lähewad need sabatähed.

Need on tõepoolest niisugused taewakehad, mis igaweses sepikojas on walminud ning niikaua oma proowisõite taewaruumide tundmata sihtidel teewad, kuni nad leiawad oma juhtiva jõu orbiidi.

Wõib olla, oli aeg, kus ka meie maatera walminult igaweses sepikojas proowisõite tegi. Tuliisena sabatähena rändas niikaua maailmaruumides, kuni meie päikese magneediline jõud ta oma lähedusse tõmbas, mil puhul ta täpselt määratud sihtidel hakkas ümber päikese keerlema.

Wõõdusid miljonid aastad enne kui meie maatera oma ringfõidus ümber päikese hakkas jahtuma. Tulest hõõguw maakeha

ptnd hakkas jagunema tahte jattu: mullats ja weeks. Mõõbustid weel aastatuhanded, kuni meie jahtunud maakeha pind muutus nii pakaks, et ta peal wõis juba tekkida orgaaniline elu.

Meie tähtsaks ei ole siin hakata lahendama neid probleeme, kuidas protoplasma — elu algollus — jahtunud maakehal asus, aga niipalju wõime siiski öelda, et elu aatomid on ju wäikesed ja kerged, nii et nad wõisid päikese kiirtest aetuna ühest taewatehast teisele sattuda.

Ühe sõnaga, meie maakeha külwati elu-aatomitega nõnda üle, et mere põhjas suure wee surwe all, orgudes ja kõrgetel mägedel hakkas tärkama elu.

Niisama ei hakka meie siin lahendama seda küsimust, milline oli maakehal see elu, mis neist alg-aatomeist arenes, kuidas need esimesed loomad wäljanägid jne. See ei ole meile tähtis, küll aga on tähtis see, et meie maakehale asusid niisugused wõimalused, mille tõttu orgaaniline elu tekkida wõis.

Kui õpetlase Darwini uurimuste järgi on inimene arenenud ahwist, siis wõis ka ahw ühest alljärguliseft loomast wäljaareneda, sest algelu aatomid ei wõinud ju määratud olla meile praegu tuntud loomade sünnitajateks, waid olid ainult elueod, neist idudeft arenestid wälja niisugused hiigla-elukad, mida meie maakehal praegusel ajal enam ei leidu, sest paljud neist on juba äraõdunenud, ainult luustikud on järele jäänud ja paljud on oma kaju mitmekordselt muutnud. Sellest järeldame, et elu ei ole midagi muud, kui arenemine ja kujude muutmine ühest wormist teise, ifta madalamast astetest kõrgemaile.

Oli aeg, mil ka inimene maapeal neljal jalal sabaga ringi roomas; nüüd on ta juba kahele jalale tõusnud ja pea saabub aeg, mil ta wabalt ilma aeroplaanideta õhus hakkab lendama.

Poola teadlased dr. Rowsty ja insener Frost tegid hiljuti (1927 a.) katset räniga, kus juures ränikristall kõrgepingelise elektriwoolu mõjul tunduwa osa oma raskuseft kaotas, õhku kerkis ning enesega 55 naelalise aparaadi kaasa tõstis. Teadusmeeste mõjutamise ja raskustungi wahetordade uurimused elektriliste ning magneetiliste jõudude wahel ehk wõimaldawad lähemas tulewikus maakeha külgetõmbe jõudu wõita. Sel puhul wabaneft inimene maakeha magneedist, mis teda maapinna külge, nagu raudnaela magneedi-looga külge on surunud, kust ta wabalt ja linnusarnajelt maakeha ümber ei pääse lehwima.

Ugeli aatomid, mis meie maakeha pinnale sattusid, olid küll kõik ühesugused elu sünnitajad, aga füüsi oli ühte aatomise erilise idu eht õnne loos peidetud. See oli niisugune aatom, kust väljakujunes mõistusega inimene, kes selle igawese sepihoja juhataja Maailmade Looja tarkuse tööst võiks aru saada ja oma loowa tööga maapeal kaasa aidata. Selles eos peitus varjul üks väikene iwakene Maailmade Looja mõistusest, mis maakehal tema tarkuse esitajaks pidi kujunema.

On möödunud juba aastatuhandeid ka sellest ajast, mil inimõistus hakkas arenema ning ümbrusest arusaama, aga selle tipuni ta weel ei ole jõudnud, mil see terve inimsõõ mõistus ühiskondlikult võiks Maailmade Looja tarkuse esitajana väljaastuda ning loovat tööd terwel maaferal hakata tegema, mida üldiselt inimsõõ kasuks tuleb toimida.

Hoopis ümberpöördukt: tänapäewani näeme selle ühiskondliku loomingu asemel lõhkumisi, üksteise häwitamisi. Tegajalt toowad ajalehed meile teateid tulewaste sõjakoleduste kohta, kust kuuleme, et praegu walmistawad suuremais riikides keemiawabrikud niisuguseid gaase, millega sõdade lahtipuhkemistel poole tunni jooksul wõidakse suurima maailmalinna õhk surmawalt äramürgitada ja ta elanikud 24 tunni jooksul sootumaks ärahawitada. („W. M.“ 30./IV 25 a. nr. 98).

Millegi üle ei tule imestada, ütlesid mõttetargad juba muistsel ajal, sest ühiskondlik elu Paabelist saadik on ärapurutatud, nõnda ärafiilustatud, et raske on ülesleida ifegi tükkifesi: rahwad on wõimetutena maaferal laiali pillatud, nende keeled on ärasegatud ja lähemad sidemed üksteise wahel katkestatud, mida ei jõua tänapäewani äraparandada.

Rahwa üksitud tõud omas täielises koosseisus jääwad üksteisele tundmatuks, ei saa üksteisest aru ja on iga hetk walmis kunstlikult õhutatud wiha tõttu üksteist häwitama.

See arusaamatuse oluford maaferal mõjub rufuwalt igale rahwale ja üksitult igale inimesele.

Rahwuswahelised mere wihalained on oma ühiskondliku elu wastolulised hatfillused edasi annud üksitutele tilfadele, mida sellest wõime näha, et sageli meie omagi wäikese rahwa seas üks erakond ei saa teisest aru omakasu püüdel; see arusaamatus weereb

ta üffikute juure ja lõppude-lõpuks ei saa enam aru Juhhan Jaanist ega Jaan Juhhanist, kus juures ei jää midagi muud üle, kui astuda wõitlusse ja hakata üksteist lõhkuma, protsessima, häwitama ja põletama, nagu seda sõdadeski tehtakse. Edasi heitkem pilku igaiüks ümberingi oma nabrusse: kas meie ei märka seal niisama walitsemas rohkel arwul alalijst wiha, kadedust, laimamist, üksteise mahasurumist ja uputamist lusika wee sisse?!

Üldise elu purustamisele ja killustamisele aitafid nimelt kaasa rahwaste mitmesugused usundid oma warjufülgedega. Kuidas need usundid oma alguse said, selleks asume inimsoo arenemise koidiku waatlusele.

2. Loodus inimese ees närtsimata iluga.

Ufundid said oma alguse Koobaste ajajärgul — inimsoo mada-
laimal arenemise astmel — tollest waimliseft ilmast, mida
ürginimene ümbritsewast looduseft oma lihtsa mõistuse ja arusaam-
mise waral konstrueeris. Raske wõitlus olemasolu eest ei luba-
nud areneda kõrgemal hingelistel funktsioonidel. Rogu elutegewus
piirdus waid toitmise ja siginemisega. Alaline hirm waritsewate
waenlaste ees ja rasked toidumuretsemise tingimused, mis suurt
kehalist osawust ja palju waewa nõudsid, ei wõimaldanud mõis-
tuse arenemist ega teaduse tekkimist. Waimulaad ei erinenud
suuremat praeguseft kõrgemal astmel olewast loomadest. Need
asjaolud raskendasid arusaamist enda isikust ja iseloomust ning ei
wõimaldanud walitsemist looduswägede üle, waid ümberpöör-
dult: ürginimesed olid sunnitud enestele abi ning kaitset otsima
nendesamade looduswägede poolt, mis neist näisid palju kange-
maina. Koopainimesed waatlesid seda ilusat maailma suure imes-
tuslega; nad nägid maapinda kaetuna paksu rohuga, metsade,
orgude, mägede, jõgede, järwede ja meredega. Selle maapinna
kohal asetsees sinine taewa wõlv, nagu katus, mille küljes keerles
päikene, üleujutades maapinda soojendawate kiirtega. Koopa-
rahwa imestust suurendas weel dö oma saladusliste warjunditega,
kuu oma tumeda walgusega ja tähed oma imeilusja säraga. Peale
selle waatles ja kuulas kooparahwas omas ümbruses taewa ja
maa wahel tõuswaid tornisid, pilwede ja äikese jooksmist, kõue
taewas, udu tõusmist maapinnalt pilwede poole, metsade koha-
inat ja lainete mühinat. Neis kujudes seisis loodus inimese ees
närtsimata iluga; maakeral õitses esimene kewade täis elu ja
liikumist.

Seda looduse elu ja liikumist oma eluga wõrreldes hakkas
koopainimene mõtlema, et looduswägedel on weel palju tugewam
elu ja hing, kui inimestel, sest muidu ei wõinud nad ju inimeste
silmade ees endid nii elawalt wäljendada.

Uga see inimeste sarnane elu ja hing on looduswägede
juures kufagile salaja ärapeidetud.

Rõnda hakkas koopainimene otsima enesele oma olemuse
kohast ehk näo järele looduswägedes peidus olewat üliinimest
ehk isandat, kes tema üle walitsees.

3. Jumalate väljaarenemine looduswägedest.

Oma saamatust ja nõrkust nähes hakkas koopainimene looduswägede ees aukartust ja tihti ka hirmu tundma, nagu seda tunneb ikka ja alati nõrgem wägewama ees.

Niisugune aukartus ja hirm, mis arusaamatusest looduswägede wastu tekkinud, löi ja kutsus elule koopainimese hinges üht kõrgeimat olemasolu, suurt waimu, mida tuleb mainida jumalaks ja sellest oleneb tema saatus, kasu, kahju ning elukaik.

Need koopaelanikud, kes weefogude juures asusid ja weesaa-gist endile toitu hankisid, austasid ja kummardasid weejumalat, kuna need, kes metsades asusid ja metsa saagist omale ülalpidamist said, oma ülemats juhiks metsajumalat pidasid jne.

Kui elanikkude ettewõtted hästi õnnestusid, rõõmustasid nad oma jumalate üle; kui aga halwasti, siis palusid, et jumalad neile enam armulikumad oleksid.

Neid looduswägesid, mis ükslugu kahju sünnitasid, nagu kõu, wesi ja tuli, pidas kooparahwas kurjadeks jumalateks ning kartis neid, aga teisi wägesid, mis rahwale kasu töid — headeks jumalateks. Üks neist headest oli päikene, kes rahwale kunagi kurja ei teinud, ainult teda igal hommitul ja õhtul oma koidu punaga walgustas, soendas ja terwitas. Selle eest ka rahwas eriti austas seda head sätendajat jumalat igasuguste tantsumiste, pidustuste ja rõõmuhümnidega.

Roobaste aegjärgul, mil inimene looduslega ühenduses ja tema ligiduses elas, nagu laps ema süles, oli sarnane lapsik usk inimsoo arenemise koidikul minetamata nähtus, sest see usk imbus iseendaft looduswägede mõjul inimhinge. Seda usku tuleb mainida instinktiivseks usuks, mida emake loodus ise ilma ühegi surweabinõuta oma laste hinge pookis. Mida rahwas oma filmaga nägi ja meelega taipas, seda ta ka uskus ning püüdis oma usu järele elada. See oli täielik usuwabadus ja see usuwabadus kestis ainult niikaua, kuni rahwale usuõpetajaks oli loodus. Aga niipea, kui inimene selle usuõpetuse oma kätte wõttis, niipea kadus ka usuwabadus ja usk muutus rahwa surweabinõuks.

4. Usundite algus: preestrid, ohwrid ja templelite ehitamine.

Enam nupukamad ja kawalamad koopaelanikkudest said aru, et sarnast rahwa instiitiiwset lapsikut usku looduswägedesse on wõimalik ära kasutada oma isiklikkudes kui ka sugukonna huwides. Selle tõttu astusid nad rahwa ette ning hakkasid neile seletama ühe ja teise looduswäe jumaluse taht, millesse ka rahwas uskus. Nad õpetasid, et kui meie niisuguseid ohwreid toome, nõnda ja nõnda palume ning kummardame, siis ei saa meile metsa, tule, wete ja teised jumalad midagi halba sünnitama, waid ümberpöördukt: nad on meie wastu armulikud. Rahwas enam kartis kui armastas neid jumalaid ja tegi kõik nõnda, kuidas teda käsutati. Jumalate tahtmiste seletajatest kujunesid wälja altari-teenrid ning preestrid, kes jumalate ja rahwa wahemeesteks astusid; see andis neile wõimalust rahwa hinge oma mõju alla wõtta. Nad ehtasid rahwa abil mitmesuguste jumalate auks palju templeid, seadsid sinna üles mitmesuguseid kujusid, panid maksma ohwerdamise ja teenistuse korrad ning juhata sid rahwast nende kujude ees kummardama, ohwerdama ja paluma; ühtlasi seletasid nad rahwale, et nende kujude sees ongi warjul ühe ehk teise jumala elu ja hing, mis awaldub looduswägedes, kust rahwas juba ennegi oli jumalate warjupaika otsinud.

Nõnda hakkasid usundid rahwa jumalaid templetes ja igasugustes kujudes warjama.

Siin juhiti rahwa usutunne wale rööbastele, kus ta tänapäewani weereb. Nõnda koosneb iga usund tänapäewani 4-just osast, s. o.:

- 1) Rahwa usutunne, ilma milleta ei wõi ükski usund püsida;
- 2) dogma — usundi põhijooned;
- 3) kultus — usundi kombed ja talitused, ja
- 4) mütoлогия — usundi muinsusajalugu.

Siit meie aimame, et rahwa usutunne nende asjade kohta, mida ta mõistus ei suutnud lahendada, juhiti inim mõistuse ja

kättega walmistatud wormidesse. Need wormid muutusid hiljem waheseinaks rahwa hingelise tungi ja Suure Loowa Waimu wahel. Rahwas wõis ainult niipalju ligineda oma loowate tegudega Loowale Waimule, s. o. Maailmade Loojale, kui palju seda talle need wormid wõimaldasid. Kes wormide alla ei painutanud — sõtkuti puruks. Usundite esimene oja — rahwa usutunne — on püha, waewalt tahab seda keegi puudutada, seda enam tahame arwustada usundi neid furnuid worme, kuhu see elaw tunne on litsutud.

5. Preestrite liitumine rahwajuhitudega.

Nähes preestrite suurt mõju rahwa hingele, astusid rahwajuhid nendega ühendusse. Juhtidel oli wõim käsutada rahwa füüsilist, aga preestritel hingelist olemust. Nõnda algas tahest küljest rahwa surumine — preestrite ja wõimumeeste poolt. Rahwas wõeti nagu pihvide wahela.

Kui taheti sõda alustada teise sugukonnaga ehk naabrirahwaga, siis andsid rahwajuhid wälja sellekohased käsud, preestrid aga kutsusid rahwa templisse, kus talle jumala tahet selle wäljaastumise kohta seletasid, mille tõttu rahwas oli sunnitud kas tahes wõi tahtmata teise rahwa wastu sõjariistus wäljaastuma.

Roobaste aegjärgust alates said sõdade peawedureiks ühelt poolt wõim ja teiselt poolt usundid, mis rahwaste kangemaid poegi üksteise wastu werd walama sundisid. Muistsest Egiptuse aegloost päritud preestrite ja sõjawäelaste klassid tõsteti ausse, millisesse auastmesse need klassid ka meie ajaloos tahawad püsima jääda.

Sseenesest mõista, et kõik niisugused usundid ja klassid, mis oma alguse said inimkonna madalaimal arenemise astmel, oleksid rahwaste kõrgemal arenemise tipul ja looduse wägede tundmaõppimise puhul kadunud kui udu päikese paistel.

Uga suureks õnnetuseks andis äkki kōwa tõuke usu asjale Israeli rahwajuht Mooses. See tõuge oli nii suure maie mõistuse ja arukusega juhitud, et see Moosesi usundi süsteem paljude rahwaste keskel meie maakeral tahab püsida weel tänapäewani, nagu ei olekski meie tolle aja rahwa harimatusest põrmugi edasi nihkunud.

6. Jehoowa usundi loomine Moosese kawatade järele.

Mooses kaswas üles Egiptuse Baarao kuninglikus kajas; ta sai parima tolleaegse hariduse tarkadelt ja kunstimeestelt, kes Egiptuse maagia ja okkultismi teadustega tuttavad olid ja mille ta Mooses omandas. Seda näeme sellest, et pea kõik need nuhtlused, mis Mooses Baaraole määras, said järele teha Egiptuse targad, nõiad ja kunstimehed.

Peale selle oli Mooses loomu poolest suure mäluga „isefigineerunud“ mees, keda wenelased „Самородок“ nimetavad. See asjaolu oligi Moosese iseloomustaja ja mõõduandja tema toiminguis: kui tal ei õnnestunud omi kawatust läbi wiia „pesemise“ ja „rullimisega“, siis püüdis ta oma kangekaelsusega võidule pääseda, muide mõõkade ja jumalate kaasabil.

Mooses mõistis ja nägi, et kõik need jumalad, kelle ees rahwad ohwerdavad, kummardavad ning põlwi painutavad, on paljusel nii mitmesugused ja nõrgad; tema filmaring laienes, ta tundis ära, kui suur mõju on usul rahwa hingeelus, mida ta soovis ära kasutada oma rahwa päästmiseks Egiptuse orjusest. Moosese film vaatles uuriwalt seda maailma siit ja sealt, üles ja alla, ning ta terawas waimus tärkas uus, suur ja wägew jumal. Mooses hakkas kuulutama, et need wanad rahwaste jumalad mitmuses ja paljusel, kes looduswägede nähtustest on tekkinud, ei ole sugugi elawad, waid on ebajumalad. Nende teenrid on wäärjumalate orjad ja rahwas, kes niisuguseid jumalaid teenib — paganrahwas. Üksainus elaw jumal on see, kes taewa ja maa on loonud, tema nimi on Jehoowa.

Milline wahel oli siis endiste rahwaste jumalate ja Moosese poolt wäljakuulutatud uue jumala wahel? Endised jumalad, keda rahwas teenis, olid nähtawate looduswägede esindajad, enam-wähem arusaadawad rahwale, kuna nad rahwa filma all ja ligiduses jumalateks kujunesid. Aga uus Moosese Jehoowa oli kokkuwõttes kõigi looduswägede, taewa ning maa looja, ise kufagil kangel elutsen, nägematu ja rahwale arusaamatu. Ainult selle tõttu tõusisgi Moosese wägew mõju rahwa hinge üle; ta

astus selle suure jumalaga ühendusse, sai wahemeheks rahwa ja Jehoowa wahel, ning hakkas tema tahtmiisi rahwale seletama, nagu seda tegid enne wäikeste jumalate teenrid. Samuti seadis Mooses üles selle suure jumala auks, ohwerdamise, wiiruki suitsetamise, palumise ning kummardamise. Tihti ilmutas Mooses seda jumalat ka rahwale, mille läbi rahwas omas usus leidis kinnitust. Ühe sõnaga, Mooses tõstis endised paljuses elutsewad rahwa jumalad weest, metfast, tulest, äikesest, päikesest, kuust ja tähtedest üles tundmata kõrgusele ning ühendas neid ainsuse Jehoowa nime all.

Kas oli seda Moosese loodud usundit suure Jehoowa nime all rahwale waja? Ei! Seda usundit rahwale waja ei olnud. Teda wajas waid Mooses, et oma mõju ja wõimu selle jumala läbi rahwale awaldada. Rahwas kuningas Saalomoniga eesotjas oli igal juhul walmis oma arusaadawaid jumalaid teenima ja neile ohwerdama. Seda tõendab ka see sündmus: kui Mooses läks kauemaks ajaks üles Siinai mäele, ehitas rahwas kohe omale kuldwasiika, mille ees kummardas, ohwerdas, mängis ja tantfis.

Waadakem weel lähemalt selle Israeli rahwajahi Moosese tegewust.

Mooses püüab oma usundi algust, nagu iga teinegi suur usualgataja Buddha, Muhamed, Konfutsius ja teised, maailma ning inimkonna loomisega sõlmida. Aga Moosesele see ei õnnestu sugugi: Moosese raamatu järele lõi Jehoowa esimesel maailma loomise päewal walguse ja neljandal päewal tegi kaks suurt walgust, s. o. päikese ja kuu, ning peale selle weel tähed. Wõtke nüüd taewawõlwlit neljandal päewal loodud „asjad“ — päikese, kuu ja tähed — ära, siis walitseb ju maaferal pilkane pimedus. Sellepärast jääb hoopis arusaamatuks, milline oli see walgus, mis esimesel päewal loodi? Olgugi, et seda püütakse rahwa ees iga suguste tumedate seletustega looskõlastada, kuid siin peab ka oma film kuningaks jääma ja nägema, kust meile walgus paistab; niisama peab ka mõistus arusaama, et noor rohi ning taimed, mis kolmandal päewal loodi, ei wõinud ometi maa seest ülestärgata ilma päikeseta, mida loodi waid neljandal päewal.

Wõttes Piibli esimest peatükki sügawama waatlemise alla walguse loomise suhtes, ei saa meie midagi muud sealt järeldada kui seda, et Maailmade Booja enne päikesesüsteemide walguste

Loomist lõi ise end esimesel loomingu päeval ehk aegjärgul walgu-
fena, mida oleks tarwis läinud ainult siis toimida, kui meie ole-
taksime, et Maailmade Looja on enne loomiste aegjärke Jehoowa
sarnaselt asunud kusagil musta pilwe sees ehk teistes pime-
dais kohtades. Kuid seda wiimast ei saa meie kuidagi oletada,
sest Maailmade Looja sisaldab iseeneses walguskiirte keskjaama.
Seda walgust ei ole keski loonud ja ei saa ka kustutada, sest tal
on ju igawene tähtsus.

Maailmade loomiste algul polnud waja esimesel loomispäe-
wal ehk aegjärgul hakata looma walgust, mis juba Maailmade
Looja walguskiirte keskjaamas sisaldus ja kust see walgus ka edasi
anti päikestele, mille tõttu walguspäikestel ongi nii suur wäge-
wus ja jõud, et iga päike iseseiswalt mitu taewakeha koos hoiab
ning nende harmoonilist liikumist oma ümber juhib.

Maailmade Looja walguskiirte jaamast üleantud walgus
meie päikesele on niisugune kosmose juht, mis ei hoiata talle usaldatud
taewakehi koos ahelate, poomisnõõride, wanglate, raud-trellide,
seinaääres mahalaskmiste, sõdade, hirmutawate jumalate ja kura-
ditega — waid selle juhi ümber tiirlewad ise wabalt taewakehad,
sest ta sisaldab endas niisugust eluallikat ja walitsewat jõudu, mis
ei nõua taewakehadelt kasu, waid jagab neile oma kiiri, juhib
neid täiussele ning kaunistab nende pinda rohu, metsade, merede,
soojuse ja kosutawate tuultega. Taewakehad tahaksid niisuguse
walgusjuhi uputawate kiirte all ümber liikuda igawesti.

Sellelt juhilt peab õppima iga walitsus, kuidas juhtida talle
usaldatud rahwast.

Teadusliffude andmete järele ei ole meie maakera loomingu
algusest möödunud 5—7 tuhat aastat, waid maakera on juba
wana kaks miljardit aastat, mida tõendawad professor Alfred
Lane ja Inglis loodusuurija lord Rayleigh raadiumi elementide
koosseisu muutmise põhjal. Maakera suurt wanadust kinnitawad
weel andmed looduses, leitud hiigla-loomade luustikud, kiwisöö-
kähid ja Niiluse jõe iga-aastased tõusud, millest märgid alale
jääwad.

Rõigi nende andmetega arwestades wõime meie julgesti
järeldada, et Jehoowa usundi alustusel ei olnud midagi ühist
maailma ja inimkonna loomisega. Selle usundi wäljakuulutami-

sega Moosese poolt pandi ainult alus juudi usu raamatule „Talmudile“, mida meie „Banafstestamendiks“ nimetame.

Egiptuse tarkade ja kunstimeeste juurest saadud maagia, offultismi ja nõidade teadused võimaldasid Moosest rahwale näidata, et ta on ühenduses taewa ja maailmade looja Jehoowaga. Kõik korraldused ja käjud kuulutas Mooses wälja Jehoowa nimel. Jehoowa nimi sai Moosesele muusikariistaks, millest ta niisugseid helisid püüdis wäljapigistada, mis talle rahwa walitsemiseks ja hirmutamiseks tarwis läks. Apostel Jakobus manitses omal ajal kogudust, et „see ei pea, mu wennad, nõnda mitte olema, et ühest suust tuleb wälja õnnistamine ja sajatamine, sest kas allikas ühest foonest üleskeedab magusat ja wiha?“ (3. 10—11). Aga Moosese allikas woolasid ühel ajal wälja sõjakära ja rahuhüüded, hõiskamine ja lein, naer ja nutt, palwed ja sajatused, õnnistamine ning ärawandumine. Jehoowa ise sai Moosesele nagu kannupoisiks, Mooses segas Jehoowat kõige wähemaise asjadesse. Jehoowa pidi Moosesele pimedal ööl Waarao sõjawankrite rattad alt ära keerama, et Waarao sõjawägi ei saaks Israeli rahwast tagaajada jne. (2. Moos. 1425.)

Siinai mägi oli see keskpunkt, kus Mooses nädalate kaupa wiibis ja omas laboratooriumis maagia ja offultismi alal harjutusi tegi; Moosesele oli juba teada meieaegne elektri-wägi, mille leekisid ta Siinai mäelt rahwale ilmutas; niisama mõistis ta äikest, kõuet ja inimhääli wäljakutsuda, nagu räägiks Jehoowa ise kange tule ja suitsupilwe sees. Neid suitsupilwi mõistis wäga hästi juba maailmasõja ajal ka wana Jehoowa truu teener Wilhelm II sünnitada. Saksa teadlase Jens Jürgensi wäljaantud raamatust on näha, et Mooses mõistis walmistada püsirohtu, plahwatawat õli, dünamiiti, ja et leer ning ohwerdamise komme just jelleks olid korraldatud, et plahwatusaine walmistamiseks materjaali saada. Seda tooresmaterjaali tõi rahwas leeri künni-sena, nagu ohwerdamise tarbeks Jehoowale. Siinai mäele ei tohtinud rahwa seast ükski hing ligineda, et Moosese kunstitöö awalikuks ei tuleks.

Üksford, kui Mooses jälle Siinai mäel oma järjekorralisi katseid tegi, kästis sel ajal tema wend ülempreester Aaron ärakutsuda kuldehted, mis rahwa poegade, tütarde ja naiste kõrwus, käewarrel ja mujal olid, ning hakkas neist kuldwasikat walama, millise usulise katte all wõimaldus kulda kõrwaldada. Kui Mooses

mäelt alla tuli ja seda nägi, siis aimas ta korraga, et rahwast on riisutud ja käskis Leewiti — preestrite soost 3000 meest äratappa. Aga miks ei käskinud ta kõige pealt äratappa peasüüdlast ülem-preestrit Aaronit? Seda ei teinud Mooses sellepärast, et ainult Aaron temaga ühes Siinai mäel käis ja väga hästi seda kunsti teadis, mida Mooses rahwa eest kangesti warjas; sest nuhtluse määramise puhul oleks wõinud Aaron rahwa ees kõik paljastada. (2 Moos. 19—24).

Rõnda on lugu Moosese walitsemise süsteemist alates tänapäewani: Wares ei noki wareselt silma wälja ja laks mustaks saanud fätt — üks pettumusest ja teine riisumiseft — pesewad üksteist puhtaks ilmsüütu rahwa weres.

7. Mooses õpetab Jehoowat.

Moosese Jehoowa oli üks unustaja ja ettenägemata jumal, sellepärast tuli Moosesel tihti sellele jumalale meele tuletada, mis ta ära unustanud oli. Jehoowa wiha süttis tihti Israeli laste wastu põlema ja ta tahtis seda rahwast sootuks maapealt arahawitada; sarnastel kordadel astus Mooses Jehoowa ette ning rääkis: „Mõttele Jehoowa oma sulaste Abrami, Isaki ja Israeli peale, kellele oled sa iseenese juures wandunud ja õeldnud: „Ma tahan teie soo nii paljuks teha kui taewas tähti ja liiwa mere ääres“, aga nüüd tahad sina seda rahwast arahukata“, — siis tuli Jehoowale ta lubamine meele, ja ta kahetseks seda kurja, mis ta oma rahwale teha ahwardanud. Selle tõttu tõusis Moosese wahemehe mõju rahwa filmis ja ta wõis uhkusega õelda: „Waata, kui suur mees ja rahwa heategija ma olen, et Jehoowagi wõtab minu sõnu kuulda ja ei hawita teid sootuks teie üleastumiste pärast“. Peale selle unustas Jehoowa ka Noale õigel ajal laewa märku anda. Kui Noa juba kõik katsed tuwidega ja kaarnatega oli ära teinud, laewa katuse maha wõtnud ja ise laewast wälja hakkas ronima, wast siis ilmus Jehoowa Noa ligi ning käs kis teda laewast wäljuda. Moosese Jehoowa ei teadnud kunagi mis ta tegi: näiteks kahetseks ta inimese üle, et ta teda maapeale oli loonud, niisama kahetseks ta jällegi inimsugu, et ta teda weeuputuse läbi arahawitas.

8. Rahwaste häwitamine.

Nagu poliitiliste parteide elus ei pääse üks partei enne wõimule, kui ta wastane on ärahäwitatud, niisama on ka lugu usunditega. Moosese poolt loodud, taewa ja maa looja suure Jehoowa usund pidi kõik teised usundid hävitama, ainult sel puhul oleks ta wõinud õitseda ja üleilma lewineda. Kuid Moosesele oli weel teine eesmärk, nimelt see rahwas, keda ta juhtis, elas aastakümneid kõrbes, kus rasked olid toitu muretseda, mille tõttu tõusis suur nurin rahwajuhatusel poole. Ainult Moosese maagia ja okkultismi abil rahuldati nii mõnigi kord see rahulolematus. Selle tähtse tõttu oli Moosese suurem hool rahwast kõrbest wiljarikastele maadele üle wiia. Selle kawa teostamise tõttu pidi ka Moosese Jehoowa üks kange ja wägew jumal olema, kelle hing, waim, tuum ja ramm pidi rahwa hinge istutatama.

See oligi Moosese pea toiming: ta tegi maapeal põrgu lahti, kuna rahwale kuulutas, et „Jehoowa su jumal on üks põlew tuli, üks püha wihaga jumal“.

Niisugust wihast jumalat hakkas Mooses rahwa hinges kaswatama, teda õpetades: „Su silm ei pea mitte armu andma; hing hinge eest, hammas hamba eest, käsi käe eest ja jalg jala eest“. (5 Moos. 19—21.)

Sellesama Jehoowa nimel andis Mooses järgmised käsud wälja: Naised ja wäetamad lapsed ja loomad ja kõik, mis nende linnades on, mis Jehoowa sulle pärisosaks annab, kõik nende saad riisu enesele ja söö oma waenlaste saagist; ja ei pea nendes linnades ühteainustki hinge ellu jätma. (5 Moos. 20. 14—16.) Kui sa kõik rahwad oled ärawõitnud nende maadel, mida sa pärima lähed, siis pead sa neid õieti sootuks ära kaotama ja sa ei pea nendega ühtegi lepingut sõlmima ega nende peale armu heitma. (5 Moos. 7—2.)

Nõnda kui kästi, nõnda ka tegi Israeli rahwas Jehoowa sõjawäe würsti Moosese juhatusel. Israeli lapsed wiisid Midjani-maa naised ja nende wäetamad lapsed wangi ja riisusid ära kõik nende lojused, wised ja kõik nende waranduse ning põletasid tulega kõik nende linnad, elumajad ja kõik nende tugewamad linnad, s. o. pealinnad. (4 Moos. 31. 9—10.) Niisama kaotas

Israeli rahwas Paasani rahwa ühes tema kuninga Dogiga sootuks ära: mehed, naised ja wäetid lapsed, kõik nende lojused ja linnade saagi riisufid nad enestele. (5 Moos. 3. 6—7.) Peale selle teine Jehoowa sõjawägede ülemjuhataja — Joosua häwitas ja lõi mõõga teraga maha 31 rahwast. (Joos. 12—24.)

Päike seisis paigal Ritbeonis ja kuu Uijaloni orus, kuna Joosua Jehoowa käsul ühe hoobiga sootuks ärakaotas seitse rahwast, nimelt Makkeda, Libna, Laafisi, Keeseri, Egloni, Ebroni ja Tebiri rahwad. Nende rahwaste kuningatele käskis Joosua oma pealikuid jalad kaelte peale panna ja neid sõtkuda nagu konnapoegi ning pärast surmas nad ise ära ja surmukehad poos üles puusse, kus nad rippufid õhtuni.

Tuhanded aastad on möödunud sellest roimast, aga see piinamise eeskuju ei ole rahwaste elus ära kadunud; ta on ainult oma kaju muutnud: nüüd ei tõmmata enam wõlga furnid, waid elawaid inimesi.

Peale selle võib siin igauks kättega katsuda, et Piibli tõde seisab täielises wastolus igawese tõe, maailma tarkuse ja teadusega. Piibli tõe, mille järele päike keerleb ja maakera seisab, lükkasid ümber juba Kopernik ja Galileo, wiimast tõde on kogu maailm tunnustanud. Kui Joosua imetegu oleks tõepoolest sündinud, siis oleks ta pidanud koostölastuma igaweste seadustega, milledega maakera on keerlema pandud ümber päikese, aga mitte päike ümber maakera. Nii ei oleks Joosua pidanud ütleva: „Päike, seisa paigal!“ waid: „Maakera, seisa paigal!“

Joosua roimadele kaasaaitamisest kõrgemate wägede poolt ei wõi siin juttugi olla, waid ümberpöördukt: siin waatasid üllatuslega päike, taewas ja Maailmade Looja, kuidas kosmose kaju järele loodud inimpoegi saapakontsaga sõtkuti, imewaid lapsi surmati, rahwast mõõga teraga põrmu löödi ja linnu põletati.

Mooses, Joosua, Aleksander Suur ja teised maailma wallutajad ei eraldu oma tegudega kuidagi Mongoolia rahwa suurest wäejuhist Dshingis-khanist. Siinjuures tuleb rõhutada ainult seda asjaolu, et Dshingis-khan oli otsekohene wõim häwitamise alal, ta mõistis jumala ülesandeid nõnda, nagu seda meie ufundid ja kirik mõistawad. Dshingis-khan ei kannud kahte maski: elanik- tudele, kes talt meeletel tulid armu paluma, ütles ta: „Teie olete kõik rasket pattu teinud ja kõik teie rahwajuhid on kurjategijad. Kui teie nüüd minu juure tulete armu paluma, siis wastan ma teile: mina olen jumala wits.“

Kuid seda ei saa kuidagi belda teiste maailma wallutajate kohta, sest nad on püüdnud oma häwitawat tööd igati warjata kas usundite ja jumalameeste kujundites wõi oma rahwa heafäkäigu ja isamaa-armastuse aateis. Eriti maailmasõja tagajärjel, kus 10 miljoni inimest surnuks sõtkuti, pages häwitaw wõim kiriku warjule. Kuid kirik ei tõrjunud seda wõimu sugugi tagasi, waid wõttis ta otsekohe oma kaitse alla, kusjuures ta sõja-jumala witsa armuwitsaks ümberristis ja ärewaks läinud rahwale ütles: „Mis teie arwate maailmasõjast? Ta on sündinud jumala armunõu järele, sest keda jumal peksab, seda ta ka armastab.“

Niikaua kui kirik põrmu peal roomawa ussina ja sulasena häwitawate jumalate Jehoowa, Allahi ja teiste teenistuses seisab — niikaua toonitab ta ka apostli Pauluse sarnaselt rahwale, et tigidad walitsejad on jumala teenrid, sest nad ei kanna ilma põhjuseta mõõka ning „on määratud rahwast nuhtlema ta pattude pärast.“ (Room. 13. 3—4; 1. Peetr. 2—18.)

Niisama toored, kui olid Israeli jumala Jehoowa ja ta sulaste teod, nõndasama toores ning jäme oli ka nende keel. Lauša puna lerkib palgele, kui nad räägiwad (lubatagu siin mõned laused esitada): „Ahabile peab kõik saama ärakaotatud, mis wastu seina kuseb, ja koerad lakkusid tema werd Samaaria tiigi juures, kus hoorad endid pesid.“ (2. Kuning. 9—8; 1. Kuning. 21—21; 22—38.) „Koerad peawad Isebeli ärasõõma Israeli müüri taga, ja tema surnukeha oli kui sitt wäljapeal.“ (1. Kuning. 21—23 ja 2. Kuning. 9—37.) — Toodud laused on sissejäetud ka Piibli 1926. a. wäljaandes. Ega sealt ei tohi midagi kaotada.

Meile räägitakse, et Piibli raamat olewat läbi ja läbi — esimesest lehest kuni wiimseni — kõik jumala sõna, aga siit kuuleme niisuguseid sõnu, mida kuidagi moodi jumala hääleks ei saa tunnistada. Jumalad ja tema waimust juhutatud mehed ei räägi niisugust keelt, nõnda räägiwad ainult wihast turtsunud alawäär- tuslised inimesed ja nende poolt moodustatud jumalad.

Gesti rahwa jumalad Wanemuine, Laara ja teised pagan-rahwaste jumalad muistsel ajal, kui nad omad keeled, hääled ja kandleid lahti tegid, siis oli see hääled, keel ja laul nii ilus, armas, lõbus ja waimustaw, et metsa sahin, mere kohin, lindude koorid taewa all, kõik rahwasugu ühes karjastega ja loomadega wäljadel — kõik, kõik neid taewalikke helisid kuulama jäid. Nagu lindude tiiwil tõstsid need lauluhelid rahwa hinge otsekui imejurni wäl ülespoole.

Suhat torda ilusamalt ja magusamalt peaks kõlama elawa jumala Maailmade Looja keel ja hää, kui ta seda kosmoses meie wäiksel maakeral asuwa rahwa wastu lahti teeks. *)

Ühel sõjakäigul olid Israeli sõjamehed igauks rööwinud kulda, millest Mooses teada sai ja mida pealikute kaudu Jehoowa ette käskis panna. (4 Moos. 31. 53—54) Teisel sõjakäigul anti ka Jehoowale osa riisutud saagist, nimelt: 675 pudulojust, 72 härja, 61 eeslit ja 32 inimhinge. Muidugi mõista ei saanud Mooses Jehoowale seda riisutud warandust taewasse kätte anda ja preestrid, Eleasariga eesotsas, wõtsid selle oma hoole alla, nagu kingituse Jehoowa käest (4 Moos. 31. 37—41.) Ühegi teise rahwa juures ei leia meie niisugust jumalat, kes oleks elanud werewalamisest, riisumisest ja rööwimisest.

Mooses käskis Jehoowa nimel rahwastele kurja teha, et sellest wõiks wäljakujuneda faks head (egoismi mõttes) asja:

- 1) Wiljakandwat maad pärida ja
- 2) Jehoowa wastased usundid ärahawitada.

Kuid Mooses efsis sellega rängasti: kurjast ei wõi kunagi head wäljakaswada. Sest see riisumise ja sootuks ärahawitamise toiming sai Israeli rahwale nii harjunud kombeks, et ta seda ka ise oma suguharude juurestoimima hakkas, nagu seda siin näeme: Israeli mehed läksid Benjamini laste juure ja löid neid maha mõõga teraga, niihästi mehed, naised ja wäetid lapsed, kes linnas, kui ka lojused ja kõif, mis nende kätte juhtus; niisama kõif linnad, mis nende kätte langesid, süütasid nad põlema. Siin hakkas rahwas juba taipama, kui suureks see wiha oli kaswanud, mille Mooses ta hinge oli pookinud. Rahwas kahetjes Benjamini pärast ja hakkas süüdistama Jehoowat, et wiimane Israeli suguharude elus häwitamisi sünnitas. (Roht 20—48 ja 21. 10 ja 15.)

Salastamata, ilmaarmuta ja andestamata oli Jehoowa, Israeli jumal. Rahwas oli enam armulikum kui tema juhi, Moosese, loodud wihane jumal. Kuningas Saul ja rahwas andsid armu lahingus wõidetud Amaliki kuningale Agagile, aga Jehoowa käsu järele raius prohwet Samuel Agagi Jehoowa ees Kilgalis lõhki. (1 Saam. 15. 9. ja 33.)

---

*) Mõistuse seisukohalt kujutataw Maailmade Looja ärataw hää, kooskõlastatud kosmost ülesehitawate igaweste sihtidega ja pööratud meie maakeral asuwa 1800 miljonilise inimkonna poole, — awaldatakse III loowwaates 7-das artiklis: „Rahwaste ühine wäerind looduse pimedate jõudude wastu.“

Euroopa walitsejad, kes ilma wallutaja Napoleoni I kinni püüdsid, käisid Jehoowaga wõrreldes temaga ingli sarnaselt ümber. Nad paigutasid teda auawalduste saatel ühelt jaarelte teisele ning ei surmanud teda, nagu seda Jehoowa wäejuhid ning prohwetid oleksid teinud.

See Jehoowa ei andestanud ka lihtsat effitust, sest kui Uusa ainult kogemata puudutas laegast, lõi ta teda furnult sinna samasse maha. (2 Saam. 6—7.) Riisuguse armuta ja halastamata teo üle kohtus ka paljud juhtumusi näinud sõjamehe ja kuninga Saaweti süda, ta pahandas ja tõstis nurinat Jehoowa vastu, et ta Uusa kallal oli ülekohtu teinud ning pani Uusa auks sellele paigale nimeks: „Peerits.“ Sellest päewast hakkas Saawet Jehoowa laegast kartma. Sest tol ajal ei olnud isegi kuningad pühendatud usundite saladustesse; ta ei teadnud, et laegas oli lihtsalt elektriseeritud ehk mürgitatud. Seda juhuft ei wõinud kuningas Saawet kunagi äraunustada, ja kui ta pärast omal kandel laulis: „Halastaja ja armulik on Jehoowa, pika meelega ja rikas helduseft,“ (103—8) siis awaldas ta vastu oma südametunnistust Jehoowale sarnast kiitust, mis ei wastanud tõele.

Werewalamine punase jõena jookseb läbi kogu wihase Jehoowa ufundi, alates esimesest ohwrist, mida Rain kui põllumees omast maawiljast tõi ja mis wennatapmise ohwriga lõppes, sest Jehoowa wõttis vastu Abeli ohwri, Raini ohwrit aga mitte. Mispärast siis Jehoowa Raini ohwrit ei tunnustanud? Sest Rain oli Adami esimene poeg, kelle sündimise puhul isa hüüdis: „Ma olen mehe saanud, kes on Jehoowa!“ Kui Raini olemasolu Jehoowale ei meeldinud, siis oleks tulnud seda oma tehtud asja jumaliku tarkusega parandada, sest Rain oli ju ainult jumala kolmas inimene maailmas. Paluja pead ei katkuta ja kahetseja kaela ei raiu mõõk, ütleb wanasõna. Aga siin sünnitas Jehoowa kahe wenna wahel kadedust ja wedas Raini, kes tema ees niisama kui Abel tänuohwriga seisis, niikaugale, et ta wihale ärritatult tappis oma wenna. Sel puhul pesti Jehoowa Pilatuse kombel omad käed puhtaks, wandus teda nagu kuri kohtunik kunagi ja tegi tema soo hulkujateks ning põgenejateks, s. o. andis talle hundipasfi. Wist selle tõttu peetaksegi põllumehe seisust riikides kõige madalamaks.

Loomad ja linnud kaitsewad ohwrimeelselt oma poegi wimase wõimaluseni hädaohtude eest; meie harilik pereisa wiib sageli seitsmehingelise perekonna õnne radadele. Aga wägew jumal ja

suurperemees ei suutnud oma targa nõu järele valmistatud nelja-
hingelisi perekonda maapeal kaitsta ning pahanduste eest hoida:
isa ja ema laskis oma loodud maost ärapetta, mille tagajärjel neid
paradiisist välja ajas ja ühe wenna lasti oma jumaliku filma all
teist wenda äratappa.

Siit näeme nüüd, et Jehoowa ei suutnud neljagi inimest
maapeal õnnelikuks teha, aga miljonite inimeste õnnetuteks tege-
miseks jätkus tal wägewust ja jõudu küllalt. Siit näeme nagu peeglist
seda rahwa nõidusliku wiletsuste, õnnetuste ja sõdade algallikat.
Siit näeme ka, mispärast ei leidu maapeal õnne, sest selle allika
põhjal ei ole keegi kohustatud kedagi, ka isa oma wäikest perekonda
õnnelikuks tegema, waid ümberpöördukt: selle allika alustel tehakse
terwed rahwad õnnetuks ja tapetakse kümneid miljoneid inimesi
maha. Selle juures poewad rahwa päris waenlased, kes neid
õnnetusi egoismi püüdel sünnitawad, tolle allika warjule: Siin on
püha maa, siin on elumere rööwkalad omale pelgupaiga leidnud, siin
ei tohi keegi teiselt arupärimit nõuda, siin laulab kirik: „Soosianna
kõrges!, see on kõik Jehoowa armunõu järele teie karistuseks
sündinud,“ ja siin nõtkutawad tänapäewani miljonid oma põlwi
kõituse- ja koraalilaulude, tella- ja pasunahelide saatel. Seda kuuldes
ja nähes võib küll tähendada: Õnnetu on see rahwas, kogudus
ning üksik inimene, kes jumalust, armastust ja eluwett oma hinge
ammutatavad Moosese poolt äramürgitatud eluhäwitawast Jehoowa
allikast.

Lugejad! Tehke ise selle kohta järeldusi, kas võiks niisugune
saamatu ja nõrk wõim heategudele, aga karm ja wägew wõim
häwitustöile, kanda Maailmade Looja nime?

Siit kuulsiime, et Jehoowa usund algas süütu Aabeli were-
walamisega, ja see süütu werewalamine saawutas oma krooni
kuningas Saulile antud wägewa Jehoowa käsus: „Mine löö
Aamalik maha ja kaota sootuks ära kõik, mis temal on ja ära
anna temale armu ja surma ära nii hästi mehed kui naised,
niihästi kangemad kui imewad lapsed.“ (1. Saam. 15—3.)

Nüüd saame aru, nüüd oleme selgusele ja tõele lähemale
jõudnud, kes oli see Moosese Jehoowa, kes niisugused käsud wäljen-
das, et ka imewaid lapsi peab maha tapma. See oli wihas-
turtjunud inimese loodud jumal, kes kurjuse kehastuseks muutus,
milles ei peitunud enam ainusiki armastuse südēt isegi imewate

laste wastu. Niisuguse jumala kõrwale polnud enam tarwis wäljamõelda kurjuse geenius — saadanat, sest seda kurjust sisaldas Jehoowa iseeneses, mida näeme ka Saamueli ja kuningate raamatutest, kus on öeldud: „Kuri waim tuli Jehoowa käest karmesti Sauli peale, mis talle hirmu tegi; Jehoowa on wale waimu annud kõigi prohwetite suhu ja Jehoowa on ise kurja rääkinud.“ (1. Saam. 18—10; 19—9 ja 1. kuning. 22, 22 ja 23.)

Kui peaingel, keda tembeldatakse Saadanaks, niisugusest jumalast pidi lahkuma, siis ei wõinud ta ju Jehoowast kurjem olla. Seda arusaades tähendawadki nupukamad pead rahwa seast irooniliselt: „Ei tea weel — emb-kumb neist on parem.“

Kui tõsiselt wõtta 17-salmi 24 peatükk II Moosese raamatust, siis sisaldas Jehoowa ise põrgut, sest ta oma „nägu oli nagu sõõja ja tuli mäe otsas — Israeli laste ees.“

See oli siis Jehowa usundi „walguskülg,“ mida weel „pühaks wihaks“ nimetatakse.

Wõttes wana testamendi sügawama waatlemise all, wõime julgesti järeldada, et põrgu, kuradid ja teised pahad asjad on kõik mäsitud pealtkaudu ilustatud Jehoowa nahasse, sest wõimata on selle heldus naha alt ülesleida neid sihtjooni, kus algab jumalik ja kus lõpeb kuratlik tigidus.

Nii tuleb siis selgusele ja tõele lähemale jõuda, et Jehoowa ja kurat on üks ja seesama rahwa hinge poogitud olend.

Wajadust saadana mõiste loomiseks wõib eriti seletada sellega, et rahwale niisama nagu lastele läheb tarwis hirmu ja armu. Jehoowa oma heategewuse juures ei eraldu millegagi kuradist, kui ta käsib kogu rahwaid ühes imewate laste ja warandustega sootuks ärähawitada. Niisugusi saatanlikke käse ei ole meie weel kunagi kuradi suust kuulnud. Jehoowalik wõim ei ole kohustatud rahwa wastu heatahtlik olema, seda wõimu pead kartma, talle laulma ning anduma ka siis, kui sina tema tegewuse all kannatad, mida tõendab ka kirik ise omas laulus Nr. 492: „Ja anna lauldes talle au ka siis, kui kurja kannatad.“

Nagu kuradi mõiste on wõimata ilma jumalata, niisama on ka jumala mõiste wõimata ilma kuradita. Iga usund wõib püsida ainult kafe energia wastuwoolu kaastegewusel. Seal, kus usund kuradi mahakuulutab, jääb kiriklik asi ühele jalale lonkama.

Kõigest sellest wõime julgesti järeldada, et häwitaw wõim ja temast olenew usund oma warjukülgedega on siin maapeal üks ja seesama asutus.

9. Israeli rahwas ja ta Jehoowa tolle- aegsete paganrahwaste armustustes.

Mie kõikide inimeste iseloomus on ühel ajal tegewad headus kui ka kurjus. Teistmoodi ei wõinudki Mooses, kes niisama inimene oli, ka oma loodud suurt Jehoowat iseloomustada, sellepärast meie näemegi Jehoowas ühendatult nii jumaliku headust kui ka kurjust. See loomulik headus ja kurjus pidid niihästi Moosese kui ka tema Jehoowa juures tasakaalus töötama. Se'p see wiga oligi, et Mooses oma maapärimise ja usundi istutamise teostamisel pigistas Jehoowa nime seeft ühtlasi wälja ka kurjust.

Tolleaegsed rahwad, kellede wiljakandwat Kaanani-maad Mooses katkus Israeli rahwale omandada, ei näinud halba uneski, tegid rahulikult oma tööd, palusid oma arusaadawaid isa-ifsade jumalaid, harisid põldu, ehitasid linnu, wõtsid naisi, läksid mehele ja tegid sugu. Seal äkki, nagu äike selgest taewast, tungis Siinai kõrbest nende peale keegi tundmatu rahwas, põletas nende linnad ja elumajad maha, riisus nende waranduse ja löi elawad hinged wiimseni mööga teraga maha. See oli küll Moosese poolt hästi wäljamõeldud trump, sest teistmoodi warandusi ja maid pärida, jättes kohalikud elanikud ellu, oli enam kui kahtlane, seepärast siis Jehoowa käsul tapke kõik maha, siis on nende wiljakandja maa teie pärast.

Aga mis arwas, mõtles ja ütles too pärisrahwas Israeli rahwa kohta, kui ta nägi oma põlewaid linnu ning maju, oma mahatapetud wäikesi lapsi ja naisi tooreste sõdurite käes oma imewate laste elu eest elu ja surma wahel wõitlemas ja heitlemas? Too rahwas mõtles ja ütles, et see Israeli rahwas on põrgust wäljapääsenud; ja kui ta nägi weel preestrite otša-ehteid, mis palwe ja teenistuse ajal sarwedena nende otša ees rippusid ja peale selle weel jumala laegast, mida määra naha all kanti, — siis ütles too rahwas, et need Israeli preestrid on kuradi-teenrid ja seal laekas asub wanakurat ise, aga kõik nende käsulased sõdurid on — mõrtsukad. Niisugune mälestus ja mulje jäi tollele rahwale Israeli rahwast. Teisiti ei wõinud ükski tolleaegne rahwas Israeli rahwast armustada; teisiti ei saa ka meie armustada,

arwestades nende toimingutega, mis otsekohest kurjust ja mõrtsukatööd sisaldavad. Tollel mainitud rahwal ei olnud muud „süüdi“, kui see, et Moosese poolt väljaläkitatud salajaste maakuulajate aruannete järgi ta oli wiljakas Raanani-maa, suurte linnade ja kõrge põllumajanduse kultuuriga, mis ühest paigast teise rändawale karjapidawale rahwale meeldis. See oli maa, mis piima ja mett jookkis, kus wiina- ja wiigimarja kobarad kaswafid.

Säärane metfik ja toores talitamiswiis taewa ja maa Looja, suure ning wägewa Jehoowa nimel lagunes nagu elektri-leet mööda maailma laiast ja sünnitas rahwaste hinges werejänulist instinkti, mille järeldusel sõjakad instinktid tänapäewani ei rauges.

Maakera on ümmargune, sellepärast iga asi, olgu ta hea ehk halb, mida sina edasi teiste peale juhid, käib oma keeru ringi ja tuleb oma endise koha peale sinu kulklasse tagasi. Sellest igawese seaduse tõest ei pääsenud mööda ka Israeli rahwas. Paganrahwa kuningad hakkasid sellesama mööduga Israeli rahwa lastele kättemaksma ja ei pannud enne käest oma sõjariistu, kuni see tulisüütaja ja imewate laste tapja rahwas ümberpiirati ja ahelates Paabelisse wangi wiidi.

Kui meie siin Piibli „tõdesid“ arwustame, siis ei arwusta meie sellega weel ühtegi rahwast tema täies koosseisus, waid neid rahwa-juhte, kes seda ehk teist rahwast werewalamiste radadele on wiinud. Iga rahwa hing, kus asub Suure Loowa Waimu kosmose ehitaw esindus, jäägu meile pühaks!

Eriti peab meie tähelepanu tõmbama endale Israeli rahwa hing. See tark, hästi arenenud rahwas, kes tuhandete aastate jooksul, hoolimata igasugustest tagasiuustamisest, ainuüksi mõistis teiste rahwaste seast oma kuju ajalooft läbi wiia. Eks pidanudki too rahwas eeskujuks saama teistele rahwastele esiteks oma piiswuse ja teiseks oma kaine ja eeskujuliku perekondliku elu tõttu, sest wähe leidub juutide seas joodikuid ning põhjawajunuid pätte.

Kristlastel, kes oma usundi rajanud Isa, Poja ja Piha Waimu alustele, ei ole ühtegi põhjust pilgata juute selle tõttu, et nad omas usus Isale on kindlaks jäänud ning Poja usku ei ole wastu wõtnud. See asjaolu ei peaks lahkhelid tekitama, waid ümberpöördukt: peaks lähendama kristlasi juutidele, esiteks, et kristlased tunnistawad kolmainuses Isa, kellele juudid truuiks on jäänud, niisama oma jumalaks, ja teiseks, ka usus Pojasse palwetawad nad

ikka juudarahwa kuninga ees, mida näitab selgesti igas ristiusu kirikus Kristuse ristipoodud kaju kohal asetsew pealkiri. Aga selle ausa lähenemise asemel sõimawad kristlased juute „Kristuse tapjaks rahwaks“. Kas siis juudi rahwas on selles tapmises süüdi, kui Jehoowa ise ja ta prohwetid wanas testamendis ennustawad, et jumala poeg peab saama tapetud?

Rõnda on lugu tänapäewani. Põlgtust peawad kandma ikka wäikesed isandad — timukad, kuna suured isandad — surmaseaduste ja otsuste wäljakuulutajad — jääwad warjule. Kristuse tapmisloos ei mänginud juudarahwas sugugi timuka osa, sest Kristuse tapsid Pilatus ja Rooma sõdurid Jehoowa teenrite, preestrite nõudmisel.

10. Moosese walitsemise süsteem.

Moosese walitsemise süsteem oli kindla, ettekawatsetud plaani järele loodud ja selle plaani teostamine rahwaste walitsemise juhtes tahab jääda tänapäewani püsima. Kui meie Eesti wabariigi rajamisel waliti esimest rahwajuhti riigiwanemaks, siis oli tema wend niisama ülempreestri ametis, nagu Aaron Moosese ajalgi.

Moosese nuhtlusseadused ja kümme käsku on suuremalt osalt maailmariikides kriminaalseaduste alusteks pandud. Meil ei ole midagi welda Moosese seaduste ja kümne käsu wastu, kus Jehoowa oma kätetöö ja ilusa näpunäitega Siinai mäelt wõtab oma kaitse alla maapeal kõik warandused ja iga üffiku inimese elu. Selle juures ei saa keegi salata, et sel wägewaimal seaduste autoril oleks pidanud nende seaduste täidewiimise juures olema üks üldine mõõdupuu, üldine maailma mõistus, üldine armastus ja halastus kõige inimesoo wastu siin maapeal, mis igale hingele ühtemoodi julgeolekut oma elu ja waranduse üle oleks kindlustanud.

Rahjuks ei ole aga seda kaitset rahwad Jehoowa seadustest leidnud. Kiwitahwil käbib Jehoowa: „Sina ei pea mitte tappa,“ aga kui Mooses tapmist wajas, siis käbib seesama Jehoowa terwed rahwad ühes naiste ja imewate lastega maha lüüa. Edasi käbib Jehoowa: „Sina ei pea mitte warastama,“ aga kui seda teiste omandust ja warandust wajas Israeli rahwas, siis käbib kümne käsu autor terwed rahwad puht-paljaks riisuda. See on rohkem kui wargus. Siit jõuame selgusele, et niisugused käsud, millede juures wõimaldatakse terwed rahwad — töö-kaamelid — maha lüüa ja alla neelata, wõtawad oma kaitse alla ainult üffikuid sääski, keda ja ei tohi ka siis tappa, kui nad sinu werd imewad. See ei ole muud midagi, kui wasingute korraldamine rahwaste elus.

Mis puutub teisi käskusid, eriti käsku: „Sina ei pea abielu rikkuma,“ siis ei ole seda käsku täitnud isegi Jehoowa omad mehed, nagu Saalomon, kel pärisnaine Waarao tütre kõrwal weel 700 naist ja 300 würstijoost liignaišt olid, ühtekokku 1001 naist ja armuke Sulammith weel peale kauba.

Kõige selle juures järeldame, et Moosese seaduste ja kümne käsu autoriks ei olnud mitte jumala sõrm, waid inimese sõrm,

f. o. Moosese enese paljas kätetöö ja sepitsus. Maailmade Looja seadused ja nõud on igawesed, mis ühtemoodi hoiawad kõiki maailmarahwaid ja päikese kiirte sarnaselt neid soojendawad ning elule kutsuwad.

See ei ole kellegi jumal, kes ühte rahwast walib endale selleks, et teisi rahwaid tappa ja maha rõhuda.

Moosese walitsemise süsteem, mis on ka maailma korra alalhoidu aluseks, oli üks wägiwaldne süsteem, mis õigust ja rahwa paremaid püüdeid armuta maha surus. Selle ülekohtuse süsteemi wastu tõsteti kanget protesti juba Moosese ajal tema oma rahwa poolt. Piiblist loeme, et kaksjadawiiskümmend Leewi last Kooraga eesotfas tulid kokku Moosese ja ta wenna Aaroni juure ja ütlesid nendele: Mispärast teete teie meile ja kogudusele liiga, sest Jehoowa pühadus hingab ühtemoodi teie, meie ja koguduse peal, aga teie tõstate ja seate endid üle Jehoowa koguduse ning püüate meie üle wägiwaldselt walitsema.“ Wastuseks protestile pani Mooses toime oma leeris walmistatud abinõudega tulise plahwatuse, mille järelduusel hukkufid Leewi lapsed, nende majad ja warandused — nad wajufid tuhana maa alla. Selle häwitustöö puhul tuli teisel päewal terwe kogudus kokku ning tõstis Moosese ja Aaroni wastu nurinat, heitis neile ette, et mitte Jehoowa, waid nemad on rahwa surmas süüdi. Siin talitas Mooses weel metsikumalt: ta surmas suitsetamisrohu winguga, mis ohwripannidel põles, kogudusest ära 14.700 hinge.

Wiimsena langes Moosese ohwriks tema oma wend üllempreester Aaron, kui wiimane rahwaga ühines ja nurinat tõstis weepuuduse pärast. Mooses sai aru, et Aaron juba teist korda püüab rahwa pilli järele tantfida (esimene kord kuldwasika juures) ja käesolew nurin on ka Aaroni ülesäsfitamisel tekinud. Sellepärast ei tahtnud Mooses enam oma wennaga walitsemise wõimu jagada ning wiis teda üles Dori mäele; seal surmas ta teda, wõttis tema seljast riided ja pani nad Eliasari selga, kusjuures talle selle ametiga seotud saladused awaldas.

See rahwajuht, kes oma tegewust Egiptuse mehe tapmisega alustas ja selle alalisteks walitsemise abinõudeks olid: mõõk, tuli, plahwatus- ja lõhkeained, poomine, kiwidega furnuks wiskamine ja üldse rahwaste häwitamine. See wägew wäejuht lõpetas ise wäga wiletsalt oma elupäewad. Teda waewas südametunnistus, toimitud weretööd ei annud enam rahu ega und. Ta lõpetas ise oma elu Neebo mäel, kust ta end Petpeori kuristikku ehk orgu alla

kufutas Moabi maal*). Piibel tunnistas, et Moosese surma puhul ei olnud ta filmad weel mitte tõnksiks läinud ja ta ramm polnud weel ärälõppenud. Sellest oletame julgesti, et siin oli tegemist ainult wabasurmaga. Sest Jehoowal ei olnud mingit põhjust oma truud sulast ja usaldawat wäejuhti enneaega maha matta, eriti sel hetkel, mil Israeli rahwas oli Siinai kõrbest üle Jordani jõe Kaananisse sissemarssimas, et seal elawaid rahwaid Moosese poolt antud juhtnöõride järele ärahawitada.

Kuna esitatud kahe wenna tegewus sündis Jehoowa nimel, siis on arusaadaw, et ka nende surm pidi sündima Jehoowa nimel.

Aaron suri äkitselt Dori mäel ja Neebo mäel mattis Jehoowa Moosese ise maha, aga seda kohta ei tea keegi tänapäewani. Nõnda püüab Piibel nende kahe wenna kahtlast surma warjata ning Jehoowaga nende tõsist tegewust katta ka tänapäewani. Tänapäewani peame noppima neid häwitawaid tule- ja werelilli, mida Mooses omal ajal ühes oma wennaga rahwa põllule külwas. Sest iga rahwa juht on külwaja, kelle külw wõib olla rahwale õnneks wõi õnnetuseks.

Moosese waimusünnitus hakkil muistsel ajal sõjajumala Jehoowa kujunduses Israeli rahwa taltsutamise ja ta naabrirahwaste häwitamise otstarbetel on paljudele rahwastele maakeral ühest põlwest teise kandunud ja neile waimu wäljendamise surmasõlmeks muutunud, mille juures waid terita mõõka, häwita, palweta, põlwita ning kummarda filmili maha. Sellest kujundusest ei tohi sa elus enam asuda suurematele ülesannetele ning oma mõistuses lõkkele õhutada selle Suure Soowa Waimu jädet, kelle järele rahwa hing ööd kui päewad õhtab ja igatsseb. Nagu oleksid rahwaste jumalates — Jehoowas ja tema pojas — inimsoo waimu edasitungimise piirid kindlaks määratud, kust aga enam üle ei saa ja kuhu kõik rahwa paremad püüded peawad ära tarduma.

---

*) Autor ei finnitä kahe wenna surmalugu, waid oletab seda Piibli andmete järele.

Epiloog.

Pagana, Israeli ja meie aja usundeid koostades tuleb rõhutada järgmist:

Eriti Jehoowa usundeid Kristuse usundiga võrreldes ei või suurimat effitust keegi endale maapeal ettekujutada, kui seda, mis kirikogud on toiminud, kui nad Kristuse Jehoowaga kokkufõlmisid. Et kirikogud on tihti effinud, seda tõendavad ajalooliselt M. Lutheri ja J. Husi hukkamõistmised nende kogude poolt. Sest kõige hoolsama otsimise juures Jehoowa usundis ei leidu mitte ühtainust tõsist walguskülge, kuna neid walguskülgi leidub küll Jehoowa poja Kristuse usundis. Kristuse isiku hele walguskülge ilmutatakse II Loowwaates. Seal näidatakse ka, et kui ristiusu juhid ja nende karjad oleksid kõndinud selles walguses, siis oleks asunud juba ammu paradisi maapeale. Aga et seda paradisi mitte kufagil märgata ei ole kui mujal, niisama ka inimeste seepidises ja wälispidises elus, siis on Kristus maailmale peitefujuts muutunud, mida tuleb eriti kirikul tõsiselt hakata otsima, ja Jõuluöö taewalik hüüd: „Rahu maapeal!“ sõna tõsisemas mõttes ellu wiia.

Pagan määris õnneliku saatuse puhul oma ebajumalat ohwiraswaga, kaunistas teda kullaga ja ehitas teda lilledega ta toetamise ning abi eest. Aga sel korral kui see jumal armuwaeseks muutus, pagana palweid enam ei kuulnud ega täitnud ja üht õnnetuist teise järele talle saatis, wihastas ka pagan oma jumala üle ning pekkis teda nagu koera ja kelmi. Peale selle leidus wanatestamendi aegjärgul mehi, kes Jehoowaga waidlusse astusid ja talle etteheitsid ta ülekohut.

Kuid niisugune võimalus kadus ära uue testamendi aegjärgul: Jehoowa poja — Kristuse — usund tõstis kiriku wahi-posti rahwaste filmis nii kõrgeks ja suureks, et keegi ei saanud ja ei tohtinud enam sõnagi selle usundi wastu wäljendada. Juba ainult selle eest, kui ja ei tahtnud ega ei mõistnud keskajal niimoodi paluda ja usundite worme austada, nagu seda kirik nõudis, põletati sind lihtsalt tuleriidal ära. Sel teel hukati usundi õitseajal, pimedal keskajal ära palju tõsiseid Kristuse poolbajaid.

Enne ilmasõda ei tohtinud keegi rahwa ees usundeid paljastada; kõik haritlased, intelligents ja ajakirjandus, olid nagu suu wett täis wõtnud ning möödufid waitides sellest meie elus üli-tähtsast küsimusest. Nad teadsid seda selgesti, et niipea kui keegi usundite wastu oma suu awab, on sellel kõik ilmalikud ja waimulikud wõimud oma kannustega seljas. Sel ei olnud enam maapeal õigust elada ega peale surmaga teiste seas magada; „niisugune“ lüfati kogudusest, seltskonnast ning teenistusest wälja ja ta pidi oma rahwa seas nagu neetud elama wõi hundipasfiga mööda maailma hulkuma.

See tõsine rahwa sõber ja parim poeg, kes aru hakkas saama, et usundite iganenud wormide abil püütakse rahwast musta keha sees hoida, kuulutati linnupriiks ja nopiti rahwa niidult ära, nagu ilus õis warasel kewadel. Igat inimest Sokratesest alates, kes siin maailmas paremate ideaalide poole on katsunud teed näidata, tembeldati jumala teotajaks, riigi wastajeks ja rahwa waenlaseks. Nõnda talitasid keskajal kiriklased, kes ise olid päris kuradid, ehitades omi ohwreid tuleriitadel pabermütsidega, kuhu kuradi kujud peale olid maalitud. Nõnda tegutsesid omal ajal kawalad wariserid, nimetades Kristust jumala teotajaks, rahwa ehitajaks, Rooma riigi wastajeks ja kurjawaimu teenriks. (Joh. 7—12; 8—48 ja 10—33).

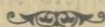
Uga kes käed adra külge on pannud, see ei pea enam tagasi waatama, waid walmistuma oma elu kaalule panekuks ning wastu wõtma saadanlikku naeru, wiha, sõimu ja tagakiusamist nende Johann Hussi tuleriidale põlewat materjaali tassijate wagade eitede ja nende õõkullide poolt, keda walgus pimestab ja kes on harjunud nägema pimeduses Jehoowat, sest ka 2. Moosese raamatust (20—18) on näha, et Israeli rahwa jumal, kes oma poja Kristuse tõttu on ka meieaja rahwa jumalaks saanud, — a s u s s u u r e p i m e d u s e s e e s.

See pilkane usundite pimedus katab rahwamaske tänaseni.

Uga ülistatud ja austatud olgu Suur Loow Waim: meie näeme juba rahwaelu koidikut igalt ilmkaarelt paistmas ja helki heitmas ning seda pilkast pimedust maapealt peletamas.

Wida enam neid walguskiiri, seda rutem kaob pimedus, mille järele saab tõusma inimsoo Loow Mõistus omas igaweses ilus.

Õnnistatud olgu elu ja õnnistatud olgu ta ilusad sädewad tulukesed!

Trükkile walmib:

„Ufundite warjuküljed ja Igawene Tõde“,
järgmise sifuga:

II. Loowaade „Uude testamenti“.

1. Kristuse tulemine.
2. Betlemma laste tapmine.
3. Kristuse õpetuse põhiseadused ja walgusküljed.
4. Kiriku ühinemine maailma kuningriikidega.
5. Seadus ja kurjus.
6. Kristiusu warjuküljed.
7. Singede wõtmine walwe alla.
8. Wägewa Simsoni pimestamine ja nõrgestamine kahe-terase mõõgaga.
9. Ufundite warjukülgede paljastamine.
10. Ufundite wõitluse tagajärjed maailma tarkuse wastu:
  - a) Kolmiku korralagedus inimese juures.
  - b) Inimsoo mõdistuse wallutamine uimastawate lainetega, ja
  - c) Kirgede wõimu tormijooksud inimsoo iluduse, puhtuse ja armastuse Beenuse templi peale.

III. Loowaade „Elu ehk igawesse testamenti“.

1. Rahwaste jumal ja Maailmade Looja.
2. Igawene Tõde.
3. Igawesed seadused.
4. Haridus, teadus ja usk.
5. Egoism ja õnn.
6. Maailma sõjad.
7. Rahwaste ühine wäerind looduse pimedate jõudude wastu.
8. Kõikide maade rahwaste ühinemine.
9. Rahwaste terwendamise liidu parema elu loomise 7 kawa.

(Elu-probleemi lahendamise katse.)

Hind 1 kroon.

A A
6681
155 290° /